

Till Ålands lagting

Ny lagtingsordning

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	1
Allmän motivering.....	2
Bakgrund	2
Målet för reformen.....	2
Huvudsakligt innehåll.....	2
Huvudsakliga ändringar.....	2
Grunderna för det åländska samhällsskicket	3
Samtidigt medlemskap i lagtinget och landskapsregeringen.....	3
Upplösning av lagtinget.....	5
Lagtingsledamöternas immunitet.....	7
Lagtingets organ	7
Regeringsbildningen	7
Två behandlingar i plenum	8
Benämningar	8
Initiativrätt.....	8
Finanserna	9
Övrigt	9
Förslagets ekonomiska konsekvenser.....	9
Jämställdhetskonskvenser.....	9
Förslagets konsekvenser för miljön.....	10
Detaljmotivering till lagtingsordningen.....	10
1 kap. Grunderna för det åländska samhällsskicket	10
2 kap. Lagtinget och lagtingsledamöterna	11
3 . Lagtingets organisation	14
4 kap. Regeringsbildningen.....	15
5 kap. Ärenden i lagtinget	17
6 kap. Information och offentlighet.....	21
7 kap. Partigrupper	22
8 kap. Finanserna.....	22
9 . Ärenden som gäller Europeiska unionen	23
10 kap. Närmare bestämmelser om lagtinget.....	24
11 kap. Ikraftträdande.....	24
Ärendets beredning	24
Förslag	25

Sammanfattning

I motionen föreslås att lagtinget antar en ny lagtingsordning som ersätter gällande lagtingsordning från år 1972.

De huvudsakliga ändringarna gäller bland annat att ett stadgande om lagtingets rätt att upplösa sig införs, de permanenta utskotten reduceras till fyra, en tydligare bestämmelse om lagtingsledamöternas immunitet införs, lantrådets inflytande över landskapsregeringens sammansättning ökas, lagförslag tas upp till två behandlingar i plenum istället för som för närvarande tre behandlingar, benämningar som tydligare beskriver vilka dokument som avses används och medborgarinitiativ införs liksom ett nytt kapitel om landskapets finanser. Den nya lagtingsordningen inleds med ett kapitel om grunderna för det åländska samhällsskicket i vilket ingår bestämmelser om demokrati, språk och parlamentarism.

Motionärerna anser att den som valts till ledamot i landskapsregeringen inte längre bör frånträda sitt uppdrag som ledamot av lagtinget men föreslår att en sådan ändring ska genomföras först i slutet av nästa valperiod eftersom reformen förutsätter att landskapsregeringens arbete i grunden ef-

fektiveras och reformeras vilket förutsätter omfattande lagstiftningsåtgärder.

Lagtingsordningen, som innehåller enbart bestämmelser av övergripande natur och som därför ska kompletteras med en ny arbetsordning, föreslås träda i kraft den 1 november 2011.

I lagmotionen ingår slutligen en kläm enligt vilken landskapsregeringen uppmanas att omedelbart inkomma med behövliga lagändringar till följd av den föreslagna lagtingsordningen.

Allmän motivering

Bakgrund

Gällande lagtingsordning trädde i kraft den 1 mars 1972 och den har därefter inte blivit föremål för en total översyn utan enbart för ett relativt stort antal enskilda förändringar. Mot denna bakgrund beslöt talmanskonferensen den 1 december 2008 tillsätta en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att företa en total översyn av lagtingsordningen och arbetsordningen. Arbetsgruppen har utarbetat det förslag som ligger till grund för denna lagmotion.

Målet för reformen

Målet för reformen har varit att utforma ett regelverk som utgör ett instrument för ett effektivt och transparent beslutsfattande i lagtinget och som beaktar en framtida utveckling av självstyrelsen samt lagtingets utveckling mot ökad parlamentarism och ökat externpolitiskt arbete.

Huvudsakligt innehåll

I lagmotionen föreslås att lagtinget antar en ny lagtingsordning i den ordning som 55 § i gällande lagtingsordning anger, alltså med kvalificerad majoritet.

Lagtingsordningen föreslås innehålla de mest grundläggande bestämmelserna för lagtingets organisation och verksamhet medan de mer detaljerade bestämmelserna tas in i en kompletterande arbetsordning som kommer att bli det regelverk som till avgörande del styr lagtingets dagliga verksamhet. Arbetsordningen ska godkännas i plenum i den ordning som gäller för behandling av förslag till landskapslagar samt publiceras i Ålands författningssamling. Avsikten är att såväl lagtings- som arbetsordningen ska träda i kraft den 1 november 2011 då det nyvalda lagtinget tillträder. Vid behov kan arbetsordningen kompletteras med reglementen eller andra regelverk av lägre ordning.

I lagtingsordningen ingår bestämmelser om grunderna för det åländska samhällsskicket, lagtinget och lagtingsledamöterna, lagtingets verksamhet, regeringsbildningen, ärenden i lagtinget, information och offentlighet, partigrupperna, finanserna, ärenden som gäller Europeiska unionen samt närmare bestämmelser och ikraftträdande.

Huvudsakliga ändringar

Även om lagtinget enligt föreliggande förslag föreslås anta en helt ny lagtingsordning motsvarar en stor del av bestämmelserna till sitt innehåll gällande lagtingsordning. Vissa bestämmelser av mer detaljerad natur föreslås dock utgå ur lagtingsordningen för att istället tas in i den nya arbetsordningen. Nedan redogörs för de huvudsakliga ändringarna i förhållande till gällande regelverk.

Grunderna för det åländska samhällskicket

Lagtingsordningen inleds med ett kapitel om grunderna för det åländska samhällskicket. I kapitlet ingår bestämmelser om demokrati, språk och parlamentarism.

. Frågan om att använda begreppet "land" i fråga om Åland har tidigare behandlats i självstyrelsepolitiska nämnden i anslutning till Vestnordisk råds anhållan om att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet att inte längre ska använda formuleringen "land och självstyrande områden" i sina officiella texter och på hemsidan för att beteckna medlemmarna i Nordiska rådet. Självstyrelsepolitiska nämnden konstaterade att begreppet självstyrande område saknar stöd i Helsingforsavtalet och har heller aldrig använts i officiella sammanhang vare sig i Finland eller på Åland. Istället används begreppet självstyrande landskap. Begreppet land används i svenska språket sedan urminnes tider också för delar av stater både i Sverige (exempel: Norrland och Svealand) och i Finland (exempel: Åboland, Nyland och Åland). Även i Tyskland används begreppet land för delar av stater. Nämnden ansåg således att begreppet land är ett vedertaget begrepp för delar av stater och bör användas för att i nordiska sammanhang beteckna Åland, Färöarna och Grönland. I kongruens med självstyrelsepolitiska nämndens utlåtande borde begreppet land användas istället för landskap. I lagmotionen föreslås dock ingen sådan ändring utan ändringen bör istället genomföras i samband med nästa revision av självstyrelselagen då även en ändring av begrepp som landskapsregering och landskapslag bör övervägas.

I förslaget sägs också att Åland har autonomi. Begreppet autonomi är att föredra framom självstyrelse eftersom autonomi är ett internationellt vedertaget begrepp som ofta inkluderar lagstiftningsmakt medan självstyrelse är ett begrepp som används även i fråga om exempelvis kommuner. Dessutom översätts ordet självstyrelse i finska språket till "itsehallinto" vilket direkt översatt betyder självförvaltning, något som närmast för tankarna till förvaltning och inte till en samhällsordning som inkluderar lagstiftningsmakt.

Samtidigt medlemskap i lagtinget och landskapsregeringen

Den bestämmelse, populärt kallad "Lex Gunnar", enligt vilken en lagtingsledamot inte samtidigt kan vara medlem av landskapsregeringen infördes genom en lagmotion år 1970. En motsvarande bestämmelse togs in då landstingsordningen totalreviderades år 1972.

2001 års kommitté för utredning av parlamentarism

Bestämmelsen om samtidigt medlemskap i lagtinget och landskapsregeringen berördes i 2001 års kommitté för utredning av parlamentarism som i sin rapport av den 11 juni 2003 anförde följande argument för och emot bibehållande av den s.k. Lex Gunnar:

En lagtingsledamot som också sitter i landskapsstyrelsen har redan tagit ställning till olika frågor och har därmed sin handlingsfrihet beskuren. Utan Lex Gunnar skulle det kunna bli svårigheter att besätta utskottsuppdragen i lagtinget om landskapsstyrelsens medlemmar också har mandat i lagtinget. Ett annat ofta upprepat argument var enligt kommittén att bestämmelsen motverkar maktkoncentration och breddar underlaget för att besätta olika politiska uppdrag. Systemet med suppleanter har också ansetts medföra vissa olägenheter bland annat för att de lagtingsledamöter som innehar suppleantplats i lagtinget ofta blir särskilt lojala mot landskapsstyrelsen på grund av sin egen beroendeställning. Den omständigheten att ersättare är lojala mot sin grupp och sin regering kunde enligt kommittén dock knapp-

ast betraktas som något anmärkningsvärt eller negativt; parlamentarismen som system bygger på partidisciplin och gruppsamhörighet. Suppleanterna bedömdes ha en utsatt situation i och med att deras uppdrag kan upphöra från en dag till en annan om landskapsstyrelsen avgår. Grupper som medverkar i landskapsstyrelsen och som har ersättare i lagtinget "exponerar" enligt kommittén flera personer än andra grupper.

Kommittén konstaterade vidare att om regeln skulle upphävas kan det tänkas få som följd att också sådana personer som inte har en plats i lagtinget skulle utses till medlemmar i landskapsregeringen för att inte dränera lagtingsgrupperna alltför mycket vilket har både positiva och negativa verkningar. Ett visst antal icke-parlamentariker kan tillföra landskapsstyrelsen nya insikter och erfarenheter. Om flera icke-parlamentariker tas med i landskapsstyrelsen kan detta å andra sidan betraktas som en brist i gruppens demokratiska förankring i och med att dessa personers ställning inte har prövats i ett val.

Det bedömdes även som viktigt att landskapsstyrelseledamöterna är närvarande vid lagtingets plena eftersom den viktiga politiska debatten bör föras i lagtinget. Är landskapsstyrelseledamöterna samtidigt medlemmar av lagtinget garanteras deras närvaro i plenum. Är de frånvarande kan majoritetsblockets röstövertikt riskeras vid eventuella omröstningar.

Kommittén kom visserligen fram till slutsatsen att Lex Gunnar ska bibehållas men betänkandet visar att det sammantaget finns argument såväl för som emot ett samtidigt medlemskap i lagtinget och landskapsregeringen.

Förslaget i föreliggande lagmotion

Medlemskap i landskapsregeringen borde enligt vår mening inte utgöra ett hinder för samtidigt ledamotskap i lagtinget. Förutom ovan nämnda fördelar med ett sådant system kan det konstateras att eftersom det numera tillämpas parlamentarism i relationen lagtinget-landskapsregeringen äger argumenten om beskuren handlingsfrihet och maktkoncentration inte längre samma riktighet. Mot bakgrund av att parlamentarism innebär att en regering ges en fullmakt att driva en viss politik och att söka stöd för den i parlamentet är det naturligt att regeringsledamöterna kan argumentera och vid behov även rösta för sina egna förslag vilket är fallet i många andra parlamentariska system.

En framtida utveckling av självstyrelsen förutsätter dock att landskapsregeringens arbete i grunden effektivteras och reformeras. Landskapsregeringens roll måste stärkas framför allt i fråga om utvecklingsarbete och den politiska styrningen måste öka vilket förutsätter att uppgiftsfördelningen mellan ministrarna och förvaltningen klarläggs. Förvaltningen ska handha myndighetsutövningen och lagtillämpningen vilket bland annat innebär att avsevärt färre beslut bör fattas i landskapsregeringens plenum. Besluten i plenum bör ersättas av tydlig lagstiftning samt klara principbeslut som förvaltningen därefter har att följa i fråga om exempelvis beviljande av olika tillstånd. Ett sådant tillvägagångssätt ökar förutsägbarheten för medborgarna samt tryggar rätten till likabehandling. I sammanhanget kan det noteras att det i Sverige finns ett uttryckligt förbud mot s.k. ministerstyre. Enligt regeringsformens 11 kap 7 § får nämligen ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, bestämma, hur förvaltningsmyndighet i särskilt fall ska besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag.

Ett ytterligare vägande skäl för att slopa ersättersystemet i lagtinget är att det genast efter valet ska stå klart vilka som sitter i lagtinget. Dessutom beaktas ersättarnas osäkra situation.

Lagtinget skulle i ett sådant scenario med andra ord fortsättningsvis bestå av 30 ledamöter men bestämmelsen i gällande lagtingsordnings 6 § enligt vilken den som valts till ledamot av landskapsregeringen ska frånträda sitt uppdrag som ledamot av lagtinget för den tid uppdraget i landskapsregeringen varar, skulle utgå. Ledamöterna i landskapsregeringen skulle förbli medlemmar i lagtinget men inte kunna vara medlemmar i utskott.

Eftersom en reform enligt ovan förutsätter att landskapsregeringens arbete i grunden effektivteras och reformeras krävs en viss förberedelsestid. I lagmotionen föreslås därför inte att bestämmelsen i gällande lagtingsordnings 6 § utgår omedelbart utan bestämmelsen kvarstår tillsvidare dock senast till slutet av nästa valperiod. Under denna övergångstid ska landskapsregeringen vidta nödvändiga åtgärder för att förbereda den föreslagna reformen vilket också bör framgå av nästa regeringsprogram.

För att åtgärda problemet för de ersättare som med kort varsel förlorar sin plats i lagtinget måste lagtingets beslut om arvode för lagtingsledamot ses över så att en skälig ersättning i ett sådant fall utgår under en viss övergångsperiod.

Upplösning av lagtinget

Enligt den första självstyrelselagen från 1920 hade landshövdingen rätten att upplösa landstinget och förordna om nya val. Denna rätt kunde landshövdingen dock utnyttja endast ”med begivande av republikens president”. I 1951 års självstyrelselag övergick befogenheten att upplösa landstinget och förordna om nya val helt på republikens president. En motsvarande bestämmelse finns i 1991 års självstyrelselag kompletterad med en skyldighet för presidenten att samråda med lagtingets talman. I samma paragraf infördes dessutom en möjlighet för lagtinget att upplösa sig självt..

I självstyrelselagen sägs vidare att om lagtingets rätt att upplösa sig och förordna om nya val stadgas i en landskapslag. Förslaget motiveras mycket knapphändigt i regeringens proposition och kommenterades inte under behandlingen i riksdagen och lagtinget. Förslaget att presidenten ska samråda med talmannen motiverades med att ett upplösningsbeslut ”innebär ett starkt ingrepp i självstyrelsen”. Lagtingets upplösningsrätt kan enligt propositionen ”aktualiseras närmast av interna politiska skäl i landskapet”. Om lagtinget antar stadganden om upplösning av lagtinget innebär det ”att presidenten och lagtinget har en likadan rätt att upplösa lagtinget”.

Någon bestämmelse om lagtingets rätt att upplösa sig och förordna om nya val har inte tidigare intagits i en landskapslag men nu föreslås att lagtinget ska kunna upplösa sig med beslut som omfattas av minst 2/3 av de avgivna rösterna. Förslag till upplösning ska kunna väckas av talmannen och lantrådet.

2001 års kommitté för utredning av parlamentarism

Frågan om lagtingets upplösning berördes i 2001 års kommitté för utredning av parlamentarism. I kommitténs betänkande av den 11 juni 2003 sägs att upplösningsrätten betraktas som en viktig beståndsdel i ett parlamentariskt system. Den ses primärt som ett politiskt instrument i regeringens händer och förekommer, med olika modifikationer, i de flesta parlamentariskt styrda länder, dock saknar t.ex. Norge upplösningsrätt. Upplösningsrätten kan ses som en yttersta möjlighet för en regering att få folkligt stöd för sin politik. Samtidigt är ändå upplösningsrätten att betrakta som ett slags ”kassaskåpsregel” vars blotta existens är en form av hot som normalt inte ska komma till tillämpning.

Kommittén anför att en parlamentsupplösning i praktiken kan komma i fråga om ett dödligt uppstått i relationerna mellan de politiska grupperna som t.ex. omöjliggör bildande av funktionsdugliga regeringar, om någon

form av yttre hot som krig lett till behov av intern samling, om det på det inrikespolitiska planet skett sådana omvälvningar att parlamentets sammansättning inte längre kan anses representativ för befolkningen, i taktiskt syfte, om det ur den sittande regeringens synvinkel med tanke på opinionsläget bedöms som förmånligt att utlysa nyval.

Kommittén konstaterade vidare att lagstiftning i någon form torde krävas mot bakgrund av det sätt på vilket självstyrelselagen är formulerad och att talmannen bör tillerkännas en nyckelroll på samma sätt som talmannen har ett avgörande inflytande på proceduren för tillsättande av landskapsstyrelse. Mot bakgrund av att regeringschefen eller hela regeringen på de flesta håll ett starkt inflytande på frågan om upplösning av parlamentet diskuterade kommittén om lantrådet borde ges en roll i det åländska systemet. En sådan roll skulle understryka det parlamentariska samspelet mellan lagtinget och landskapsstyrelsen samt betona lantrådets roll och ansvar som ledare av det politiska arbetet.

Kommittén diskuterade vidare grunderna för upplösning av lagtinget. En upplösning av lagtinget kan givetvis bli aktuell först under mycket exceptionella omständigheter. 2001 års kommitté diskuterade avslutningsvis ett antal alternativa modeller för lagtingets beslutsfattandet i fråga om upplösning av lagtinget. Någon samstämmighet uppnåddes dock inte inom kommittén som bedömde att det inte finns några förutsättningar för att få en erforderlig majoritet i lagtinget för något av alternativen.

Förslaget i föreliggande lagmotion

Mot bakgrund av att tiden nu anses mogen för lagtinget att, på det sätt som självstyrelselagen medger, i lag reglera lagtingets rätt att upplösa sig självt föreslås i föreliggande lagmotion att lagtinget, på förslag av talmannen eller lantrådet, ska kunna upplösa sig genom ett beslut som omfattas av minst 2/3 av de avgivna rösterna.

Eftersom en upplösning av lagtinget innebär en form av ifrågasättande av valresultatet bör nyval bli aktuellt först under mycket exceptionella omständigheter. En upplösning måste grunda sig på en långvarig parlamentarisk kris eller djup splittring som resulterar i svårigheter att bilda en politiskt ansvarig landskapsregering. Ett annat alternativ kan tänkas vara en synnerligen allvarlig samhällslig kris som kräver nya krafter i lagtinget och en intern samling. Har det skett betydande omvälvningar på det landskapspolitiska planet så att lagtingets sammansättning inte längre kan anses representativ för den åländska befolkningen kan det vara en grund för upplösning. I vissa länder utnyttjas upplösningens instrumentet av den sittande regeringen för att utlysa nyval vid en tidpunkt när opinionsläget bedöms som förmånligt men ett sådant förfarande kan inte anses förenligt med den åländska parlamentariska praxisen. Inte heller bör interna stridigheter inom en landskapsregeringskoalition lösas genom upplösning av lagtinget utan landskapsregeringen bör i så fall avgå och en ny bildas.

Enligt förslaget måste ett beslut om upplösning omfattas av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. För misstroende gentemot lantrådet krävs en absolut majoritet (minst 16 röster) för att lagtinget ska ha förklarat att landskapsregeringen saknar lagtingets förtroende. För beslut om nyval bör tröskeln vara ännu högre.

Initiativet till ett beslut om upplösning av lagtinget kan tas av talmannen eller lantrådet. Förslaget ska vara motiverat och i arbetsordningen intas närmare bestämmelser om upplösningen såsom bestämmelser om att när ett förslag till upplösning har inlämnats ska talmannen, om lagtinget inte är samlat, utan dröjsmål sammankalla lagtinget till plenum och att lagtinget fattar beslut om ett förslag till upplösning tidigast den tredje dagen efter det att förslaget antecknats för kännedom.

Lagtingsledamöternas immunitet

I lagtingsordningen föreslås att en tydligare bestämmelse om lagtingsledamöternas immunitet ska införas. En lagtingsledamot får inte förhindras att utöva sitt uppdrag, åtalas eller berövas sin frihet för åsikter som ledamoten yttrat i lagtinget eller för sitt beteende vid behandlingen av ett ärende om inte lagtinget samtyckt till åtgärden genom ett beslut som har fattats med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Bestämmelsen motsvaras till huvudsakliga delar av grundlagens 30 § om riksdagsledamöternas immunitet.

Lagtingets organ

I lagtinget föreslås tre permanenta utskott, finans- och näringsutskottet, lag- och kulturutskottet samt social- och miljöutskottet samt därutöver ett justeringsutskott. Antalet permanenta utskott minskar således från sex till fyra men antalet medlemmar i de tre specialutskottet utökas från fem till sju vilket innebär att utskottens partipolitiska sammansättning bättre speglar hela lagtingets sammansättning. Det huvudsakliga syftet med förändringen är att öka effektiviteten i utskottens arbete. Förändringen kommer att kräva resursförstärkning vid lagtingets kansli om utskotten ska kunna hålla heldagsmöten. Eftersom utskotten kommer att få större ansvarsområden kan en viss konkurrenssituation mellan olika brådskande ärenden uppkomma inom utskotten vilket landskapsregeringen har att beakta i samband med överlämnandet av lag- och budgetförslag till lagtinget. Det kan också noteras att denna konkurrenssituation kan uppstå redan med dagens system eftersom utskotten idag konkurrerar om sekreteraresurser.

Stora utskottet föreslås försvinna eftersom ärenden i praktiken mycket sällan förs till stora utskottet för beredning varför det inte längre föreligger något behov av detta utskott. Möjligheten att återremittera ärenden till de övriga utskotten kvarstår.

Talmanskonferensen ska enligt förslaget bestå av presidiet och av parti-gruppernas ordföranden. Kanslikommissionen föreslås överta bibliotekskommissionens uppgifter.

Regeringsbildningen

I förslaget föreslås lantrådets inflytande vid regeringsbildningen öka liksom dennes möjligheter till övrigt inflytande över landskapsregeringens sammansättning. Förslaget står i enlighet med den utveckling som kan skönjas i omkringliggande länder där parlamentsvalen i allt större utsträckning utvecklats mot val av statsminister. Syftet med förslaget är att öka lantrådets möjligheter att sätta samman ett arbetslag som har goda förutsättningar till fungerande samarbete i fråga om den förda politiken. Av lantrådets ökade inflytande följer ett ökat ansvar på så sätt att lantrådet måste tillse att hon eller han hela tiden har lagtingets förtroende för hela sin ministär.

Regeringsbildningen är tänkt att tillgå så att lagtingsgrupperna genast efter valet liksom tidigare inleder förhandlingar om bildande av en landskapsregering. Det föreslås inte några formaliserade regler för under vems ledning förhandlingarna ska föras. I praktiken torde den sedvanliga parlamentariska praxisen följas enligt vilken förhandlingarna i första hand förs under ledning av det vinnande partiet i valet. Med det vinnande partiet avses i regel det största partiet. Råder det oklarhet om vilket parti som är störst tillmäts antalet röster och antalet ökade mandat betydelse liksom hittills.

I samband med lagtingsöppningen förrättas på sedvanligt sätt talmansval och talmannen föreslås få uppgiften att inför lagtinget föreslå vem som ska

utes till lantråd. För att kunna lägga ett förslag som har förutsättningar att vinna tillräckligt understöd måste talmannen sondera med lagtingsgrupperna men denna sondering föreslås ske informellt.

Talmannen meddelar härefter inför lagtinget vem som är lantråds kandidat varefter lagtinget väljer lantråd. Blir kandidaten inte vald föreslår talmannen en ny kandidat och lyckas inte heller denna bli vald förrättas öppet val i lagtinget.

När lagtinget valt lantråd ska denne meddela talmannen vilka som föreslås bli ministrar i den nya regeringen. Talmannen utnämner därefter ministrarna och den nya landskapsregeringen kan avge sin försäkran och tillträda varmed den gamla landskapsregeringen avgår.

Den nya landskapsregeringen utarbetar härefter sitt program vilket överlämnas till lagtinget i form av ett meddelande. Meddelandet debatteras i lagtinget och därefter fattas beslut om godkännande av regeringens program och sammansättning. Vid denna förtroendeomröstning krävs mer än hälften av de avgivna rösterna för godkännande. I annat fall måste åtgärder inledas för att påbörja processen med att bilda landskapsregering på nytt. De föreslagna ändringarna innebär att det fortsättningsvis är möjligt att bilda en minoritetsregering.

Samma förfarande ska iakttas när landskapsregeringens sammansättning ändras på ett betydande sätt. Detta innebär att lantrådet föreslås kunna byta ut en minister utan lagtingets aktiva medverkan. Möjligheten att rikta misstroende mot lantrådet finns dock alltid även i en sådan situation. Byts fler än en minister ut ska ett meddelande ges till lagtinget på motsvarande sätt som då en ny landskapsregering tillsätts varefter det hålls en omröstning om meddelandet om ministerbytena.

Lagtingets misstroende föreslås enbart kunna riktas mot lantrådet som hela tiden har att tillse att det i lagtinget finns ett tillräckligt förtroende för hela landskapsregeringen. Beslutar lagtinget om misstroende faller hela landskapsregeringen och en ny tillsätts.

Två behandlingar i plenum

Enligt förslaget ska ett förslag till en landskapslag eller lag, framställningar från republikens president samt förslag till lagtingets arbetsordning tas upp till två behandlingar i plenum istället för som för närvarande tre behandlingar. Vid den första behandlingen föredras och debatteras utskottets betänkande, varefter lagtinget fattar beslut om lagförslagets innehåll. Vid den andra behandlingen beslutar lagtinget om lagförslaget ska godkännas eller förkastas. Den andra behandlingen kan äga rum tidigast andra dagen efter den första behandlingen.

Benämningar

I syfte att modernisera språket föreslås vissa benämningar som tydligare beskriver vilka dokument som avses. Som exempel kan nämnas att landskapsregeringens framställningar benämns landskapsregeringens lagförslag respektive landskapsregeringens budgetförslag. Enligt förslaget ska finansmotionerna benämnas budgetmotioner medan hemställningsmotionerna benämns åtgärdsmotioner. Debatter utan anknytning till ärenden skulle kallas debatter om aktuella frågor och enkla frågor föreslås benämnas skriftliga frågor.

Initiativrätt

I fråga om initiativrätten föreslås vissa ändringar bland annat så att åtgärdsmotioner ska kunna avges när som helt under arbetsåret när lagtinget är samlat, om inte annat beslutas i lagtingets arbetsordning. Avsikten är inte

att antalet motioner ska öka och erfarenheter från andra parlament visar att effekten av att lämna motionstiden öppen snarare är att antalet motioner minskar.

Talmanskonferensen föreslås ha rätt att överlämna lagförslag som rör lagtingets organisation eller arbete och landskapsregeringen föreslås kunna komplettera sina tidigare lämnade förslag.

En nyhet är så kallade medborgarinitiativ. Minst 1.000 personer som har rösträtt i lagtingsval föreslås få rätt att hos lagtinget ta initiativ till att en landskapslag ska stiftas, ändras eller upphävas. Se motiveringen till 29 §.

Finanserna

I lagtingsordningen föreslås ett nytt kapitel om finanserna vilket till övervägande del motsvarar den av landskapsregeringen föreslagna finansförvaltningslagen. Bestämmelser om finanserna saknas i gällande lagtingsordning som antogs då det gamla ekonomiska systemet fortfarande var gällande.

Bestämmelserna möjliggör en övergång till budgetering enligt prestationsprincipen.

Övrigt

Landshövdingen föreslås fortsättningsvis ha rätt att närvara vid plenum samt ha yttranderätt i ärenden som rör Ålands förhållande till Finland. Liksom tidigare ska landshövdingen i egenskap av presidentens ställföreträdare kunna öppna och avsluta lagtinget.

Partigrupperna föreslås få ett uttryckligt omnämnande enligt vilket lagtingsledamöter kan komma överens om att samverka som en partigrupp i lagtinget.

I lagmotionen ingår slutligen en kläm enligt vilken landskapsregeringen uppmanas att omedelbart inkomma med behövliga lagändringar till följd av den föreslagna lagtingsordningen. Åtminstone landskapslag om Ålands landskapsregering torde kräva några mindre ändringar så att det även framgår att en ledamot av Finlands riksdag eller Europaparlamentet som väljs till lantråd eller till ledamot av landskapsregeringen inte får tillträda uppdraget innan han eller hon beviljats befrielse från uppdraget i parlamentet. Vissa bestämmelser i lagen torde också kunna utgå till följd av att de ingår i den nya lagtingsordningen.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Eftersom det i detta skede inte föreslås några ändringar i fråga om systemet med ersättare i landskapsregeringen får förslaget inte några konsekvenser i fråga om det sammanlagda antalet ledamöter som lyfter arvode för lagtings- och landskapsregeringsuppdrag.

Förändringar i utskottsstrukturen till färre utskott som sammanträder hela dagar torde dock leda till en viss minskning av reserersättningarna till utskottsmedlemmarna men samtidigt leder förändringen till behov av ökade resurser vid lagtingets kansli.

Jämställdhetskonsekvenser

I lagtingsvalet i oktober 2007 var antalet kvinnliga kandidater 35,9 procent mot 64,1 procent män. Kvinnorna fick sammanlagt 33,7 procent av rösterna (35,8 procent år 2003) och av de invalda lagtingsledamöterna var 33,3 procent kvinnor. Mariehamn var den region som i lagtingsvalet 2007 hade den högsta andelen röster på kvinnor, 37 procent, medan andelen på landsbygden var knappt 31 procent.

Bland de tio kandidater som fick flest röster i lagtingsvalet var fem kvinnor medan endast två kvinnor återfinns bland de tio invalda lagtingsledamöter som fick minst antal röster. Sammantaget kan det konstateras att rösterna på de kvinnliga kandidaterna fördelades ojämnt så att få kvinnliga kandidater drog många röster. Till lagtinget invaldes tio kvinnliga kandidater medan lagtinget efter det att landskapsregeringen utsetts och ersättare inträtt i lagtinget har sammanlagt nio kvinnor. I sittande lagting hade förslaget således inneburit en något större andel kvinnliga ledamöter i lagtinget.

Förslagets konsekvenser för miljön

Förslaget får inga andra kända konsekvenser för miljön än att färre antal ledamöter i lagtinget och landskapsregeringen sammantaget kan innebära något färre bil- eller busstransporter till och från självstyrelsegården.

Detaljmotivering till lagtingsordningen

1 kap. Grunderna för det åländska samhällsskicket

1 § Åland

Som framgår av den allmänna motiveringen föreslås att det av lagtingsordningen ska framgå att Åland har "autonomi".

I bestämmelsen ingår deklaratoriska stadganden av vilka det framgår att Åland är ett genom internationella avtal demilitariserat och neutraliserat område och att autonomi syftar till att säkerställa och garantera Ålands befolkning bevarandet av sitt svenska språk, kultur och lokala traditioner.

Dessutom föreslås att det av paragrafen ska framgå att befolkningen ordnar sin tillvaro efter egen önskan och så fritt det är möjligt för ett landskap som inte är en stat. Därmed markeras Finlands regerings intentioner i motiveringarna till den första självstyrelselagen.

2 § Demokrati samt rättsstatsprincipen

Enligt 1 mom. tillkommer den offentliga makten i fråga om självstyrelsen folket som företräds av Ålands lagting. Genom momentet tydliggörs den delning av den offentliga makten som självstyrelselagen stadgar.

Enligt 2 mom. hör den enskildes rätt att ta del i och påverka genom allmänna val folkomröstningar och medborgarinitiativ till den representativa demokratin. Förslaget om medborgarinitiativ är nytt vilket framgår av den allmänna motiveringen och av motiveringen till 5 kap. 29 § nedan.

I 3 mom. föreslås att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag och att lag noggrant ska iaktas i all offentlig verksamhet. Därmed föreslås ett förtydligande av rättsstatsprincipen.

3 § Språket

I paragrafen fastslås att lagtingets verksamhetspråk är svenska. Bestämmelsen motsvarar 44 § i gällande lagtingsordning.

4 § Parlamentarism

Den parlamentariska regeringsprincipens innebörd är att den styrande och verkställande makten i ett land ska utövas i överensstämmelse med den opinion som är den härskande i parlamentet. Parlamentarism innebär således att den verkställande makten är beroende av den lagstiftande maktens vilja både i fråga om tillkomst och överlevnad. Med den lagstiftande maktens vilja menas viljan hos majoriteten och om majoriteten har uttryckt sitt misstroende måste regeringen avgå vilket är ett central element i det parlamentariska systemet. Idealet ur parlamentarismens synpunkt är att det råder

ett förhållande i harmoni mellan den lagstiftande makten och den verkställande. Helst bör regeringen åtnjuta parlamentets positivt manifesterade förtroende men minimikravet är att den åtminstone tolereras av parlamentet.

Det parlamentariska regeringssystemet är ett medel för rollfördelningen där parlamentet bestämmer politikens huvudinriktning och utövar fortlöpande kontroll men överlåter verkställigheten till regeringen. Parlamentarismen innebär således inte att det i praktiken är parlamentet som har all makt i förhållande till regeringen och som beslutar om den efter behag. Så länge regeringen har parlamentets förtroende ska den ha möjlighet att utöva en effektiv ledning av styrelse och verkställighet. Avvikelse i maktbalansen åt ena eller andra hållet innebär störningar i förutsättningarna för en välfungerande parlamentarism. En alltför stark regeringsmakt reducerar parlamentet till en viljelös inregistreringsapparat av regeringens ensidiga beslut medan en mycket svag och osäker ställning för regeringen undergräver regeringsauktoriteten till nackdel för handlingskraft och enhetlighet i myndighetens agerande.

Landskapet övergick till en parlamentarisk ordning i april 1988 då bestämmelserna om hur landskapsstyrelsens medlemmar tillsätts förändrades i grunden. I tidigare system hade landskapsstyrelsen valts genom proportionella val för en bestämd mandatperiod. Genom 1988 års reform infördes ett system där landskapsstyrelsens sammansättning och tillsättande skulle grunda sig på förhandlingar mellan de olika politiska grupperna i landstinget under ledning av landstingets talman. Stor vikt fästes vid att systemet skulle främja breda lösningar och lantråds kandidaten skulle eftersträva en samlingslandskapsstyrelse. Landskapsstyrelsen skulle alltid bildas som en majoritetsstyrelse och om en landskapsstyrelse inte kunde bildas på basis av förhandlingar mellan grupperna skulle landskapsstyrelsen tillsättas genom proportionella val.

Bestämmelserna om landskapsstyrelsens inre arbete reformerades grundligt år 1995 efter den nya självstyrelselagens ikraftträdande och medlemskapet i EU. Samtidigt upphävdes kravet på att lantråds kandidaten i första hand måste eftersträva en samlingsstyrelse. Ett ytterligare steg i utvecklingen av parlamentarismen togs i samband med den reform som tillämpades första gången på den landskapsstyrelse som tillsatts av det lagting som tillträdde den 1 november 2003 då det blev möjligt att bilda även minoritetsstyrelser. Samtidigt upphävdes bestämmelserna om att landskapsstyrelsen skall tillsättas genom proportionella val om två lantråds kandidater misslyckats i sin uppgift eller om tidsgränsen om 28 dagar överskridits.

Det nu föreliggande förslaget till 4 §, som är en deklaratorisk bestämmelse om parlamentarism, slår fast att den lagstiftande makten utövas av lagtinget som också fattar beslut om finanserna och som kontrollerar den offentliga maktutövningen. Regeringsmakten utövas av landskapsregeringen vars medlemmar ska åtnjuta lagtingets förtroende. Utvecklingen mot ökad parlamentarism tar ytterligare ett steg genom förslagets ändrade bestämmelserna i fråga om regeringsbildningen (se nedan under Regeringsbildningen).

I lagtingsordningen används genomgående "landskapsregeringens medlemmar" som ett samlingsbegrepp för lantrådet, vicelantrådet och ministrarna.

2 kap. Lagtinget och lagtingsledamöterna

5 § Lagtingets sammansättning och valperiod

Paragrafen motsvarar gällande lagtingsordnings 1 § och 2 § 2 mom.

6 § *Lagtingsval*

Paragrafen motsvarar gällande lagtingsordnings 3 och 4 §§. I paragrafens 1 mom. fastslås att alla röstberättigade har lika rösträtt och att valen är direkta, proportionella och hemliga.

Enligt 2 mom. bildar Åland en valkrets för lagtingsval.

I 3 mom. ingår bestämmelser om rösträtt vid lagtingsval. Hänvisningen i 5 mom. avser landskapslagen om lagtingsval och kommunalval där det ingår närmare bestämmelser om valen.

7 § *Valbarhet*

Paragrafens 1 mom. motsvarar gällande lagtingsordnings 5 §.

I paragrafen föreslås att den som innehar militärtjänst inte ska vara valbar i lagtingsval. En motsvarande bestämmelse finns i 27 § i Finlands grundlag. Bestämmelsen är mot bakgrund av Ålands status som demilitariserat och neutraliserat område av principiell betydelse.

Paragrafens 2 mom. motsvarar delar av 5 § i gällande lagtingsordning.

8 § *Upplösning av lagtinget*

Paragrafen, som är ny, hänvisar till republikens presidents rätt att upplösa lagtinget enligt självstyrelselagen.

Enligt självstyrelselagens 15 § kan det i landskapslag intas bestämmelser om lagtingets rätt att upplösa sig och förordna om nya val. Några sådana bestämmelser har dock aldrig antagits utan det föreslås nu att lagtinget på ett motiverat förslag av talmannen eller lantrådet kan upplösa sig genom ett beslut som fattas av 2/3 av de avgivna rösterna. Närmare bestämmelser om lagtingets upplösning kan ingå i lagtingets arbetsordning.

I den allmänna motiveringen ovan finns ytterligare överväganden gällande upplösningen av lagtinget.

9 § *Förtida lagtingsval*

Paragrafen motsvarar gällande 2 och 16 §§ i gällande lagtingsordning.

10 § *Avbrott i samt befriande och skiljande från uppdraget som lagtingsledamot*

Enligt förslaget kan en ledamot i lagtinget inte samtidigt ha ett uppdrag som landshövding eller som ledamot i Finlands riksdag eller Europaparlamentet. Uppdraget som lagtingsledamot sköts då i stället av ledamotens ersättare. Bestämmelsen kan föranleda ett behov av en översyn av vallagstiftningen vad gäller frågan om gränser för den tid inom vilken den som blivit vald till två parlament bör meddela vilket av parlamenten som ledamoten avser att sitta i.

Även enligt gällande lagtingsordnings 5 § 3 mom. kan landshövdingen inte inneha uppdrag som ledamot i lagtinget.

I gällande lagtingsordning saknas bestämmelser om att ledamöter av Finlands riksdag och Europaparlamentet inte kan vara medlemmar i lagtinget. En sådan bestämmelse föreslås i föreliggande lagtingsordning. Förslaget föranleds av principen att man inte bör sitta i två parlament samtidigt.

Paragrafens 2 mom. om befrielse på begäran motsvarar 7 § i gällande lagtingsordning. Noteras kan att det i lagtinget utbildats en sådan praxis att den som ansöker om ledighet på grund av föräldraskap beviljas sådan ledighet.

Paragrafens 3 mom. motsvarar 13 § i gällande lagtingsordning förutom att enligt gällande lagtingsordning inträder en ersättare i stället för en ledamot som undergår frihetsstraff medan det enligt förslaget är lagtinget som skiljer ledamoten från uppdraget. Bestämmelsen sammanhänger med bestämmelsen om lagtingsledamöternas immunitet i 12 §. Dessutom föreslås

att beslut om skiljande från uppdraget ska fattas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

11 § Lagtingsledamöternas oberoende

Paragrafen motsvarar 9 § i gällande lagtingsordning enligt vilken en ledamot är pliktig att i utövningen av sitt uppdrag handla såsom rätt och sanning bjuder och är inte skyldig att iaktta några andra föreskrifter.

12 § Lagtingsledamöternas immunitet

Förslaget 1 mom. motsvarar gällande 10 § i gällande lagtingsordning.

Enligt paragrafens 2 mom. får en lagtingsledamot inte åtalas eller frihetsberövas för åsikter som ledamoten yttrat i lagtinget eller för sitt beteende vid behandlingen av ett ärende om inte lagtinget samtyckt till åtgärder genom ett beslut som har fattats med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

Förslaget är nytt och motsvarar till sitt innehåll grundlagens 30 §. Ålands lagting måste anses vara ett parlament i grundlagens mening och enligt självstyrelselagens 19 § 3 mom. kan det i landskapslag för vinnande av enhetlighet och överskådlighet upptas stadganden av rikslagsstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Enligt självstyrelselagens 18 § 1 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation och enligt självstyrelselagens 18 § 27 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om övriga angelägenheter som enligt grundsatserna i lagen ska hänföras till landskapets lagstiftningsbehörighet. Sammantaget torde det således vara möjligt att i lagtingsordningen införa en bestämmelse om lagtingsledamöternas immunitet.

Enligt paragrafens 3 mom. ska lagtingets talman genast underrättas om en lagtingsledamot har anhållits eller häktats. Vidare får en lagtingsledamot inte utan lagtingets samtycke anhållas eller häktas före rättegång om inte ledamoten av vägande skäl misstänks vara skyldig till ett brott för vilket det lindrigaste straffet enligt lag är fängelse i minst sex månader.

13 § Lagtingsledamöternas rätt att yttra sig och sättet att uppträda

Paragrafen motsvarar 45 § i gällande lagtingsordning dock så att talmanskonferensen föreslås kunna besluta att införa tidsbegränsningar av anföranden i enlighet med vad som stadgas i lagtingets arbetsordning. I bl.a. Sveriges riksdag finns redan möjlighet att besluta om tvingande regler i fråga om tidsbegränsningar.

14 § Sättet att uppträda. I paragrafen finns bestämmelser om att ledamöterna ska uppträda sakligt och värdigt. Bestämmelsen motsvaras av 46 § i gällande lagtingsordning där det sägs att en ledamot inte får använda personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord och handling uppträda på ett sätt som strider mot god ordning. Någon ändring i sak avses inte.

15 § Jäv för lagtingsledamöter

Paragrafen motsvarar 40 § 5 mom. i gällande lagtingsordning som reglerar hanteringen i utskott och gällande lagtingsordnings 50 § som reglerar behandlingen i plenum.

Jäv för lagtingsledamöter föreligger endast vid s.k. personindividualiserade ärenden. Sådana ärenden är i regel sällsynta men kan exempelvis tänkas gälla i budgetförslag beaktad ekonomisk uppgörelse mellan landskapet och berörda utskottsmedlem. Sådana sällsynta fall som ifrågasättande av lagtingsmannafullmakt, disciplinärt ingripande eller dylikt torde sällan hänskjutas till utskott men om så sker föreligger jäv. Däremot skulle utskottsmedlem inte vara jävig om ett lagförslag berör ett samfund i vars ledning han ingår eller om han som landskapsregeringsmedlem, revisor,

medlem av kansli Kommissionen eller motsvarande berörs av en berättelse eller ett liknande ärende. I det fall jäv föreligger ska utskottsmedlem, i motsats till vad som tillämpas vid plenum, inte heller få delta i överläggningen. Till utskottsbehandlingen är det nämligen möjligt att kalla in ersättare varvid den politiska balansen inte påverkas av att en medlem är jävig.

3 . Lagtingets organisation

16 § Lagtingets arbetsår

Bestämmelsen motsvarar 15 § i gällande lagtingsordning.

17 § Lagtingets talmän

Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen 20 § i gällande lagtingsordning och arbetsordningens 2 §.

18 § Talmanskonferensen

Paragrafen motsvarar delvis 42 och 49 §§ i gällande lagtingsordning. Nytt är att talmanskonferensen föreslås bestå av vicetalmännen samt av ordföranden för partigrupperna i lagtinget på motsvarande sätt som i exempelvis Sveriges riksdag. Ändringsförslaget föranleds av utvecklingen mot partigruppernas ökade betydelse i lagtinget och av att lagtingsarbetet snarare kan ses som ett samarbete mellan partigruppernas ledamöter än som ett samarbete mellan utskottens medlemmar. Talmanskonferensen är huvudsakligen ett rådgivande organ i ärenden som rör pleniarbetet där partigruppernas ordföranden bättre än utskottens ordföranden representerar ledamöterna.

Lagtingsordningen kan inte styra över antalet partigrupper i lagtinget vilket kan resultera i att regeringspartierna hamnar i minoritet i talmanskonferensen. Detta torde dock inte innebära några problem i praktiken eftersom talmanskonferensen enbart är ett rådgivande organ. Talmannen måste således, efter att ha inhämtat synpunkter från vicetalmännen och partigrupperns ordförandena, bilda sig en egen uppfattning om vilka förslag som kan vinna tillräcklig majoritet i plenum.

19 § Talmannens uppgifter

Paragrafen motsvarar 31, 42a, 43, 60, 62 och 64 §§ i gällande lagtingsordning. I paragrafen har således samlats de bestämmelser som anger talmannens uppgifter. Liksom i gällande lagtingsordning finns bestämmelser om förfarandet då lagtinget inte nöjer sig med talmannens åtgärder. Frågan föreslås hänskjutas till det nya lag- och kulturutskottet som ska avgöra om talmannen har förfarit riktigt.

20 § Lagtingets utskott

Paragrafen motsvarar i princip gällande lagtingsordningens 5 kap. om ärendenas beredning. I lagtingsordningen föreslås enbart ett kort stadgande som anger att det i lagtinget ska finnas följande permanenta utskott: lag- och kulturutskottet, finans- och näringsutskottet, social- och miljöutskottet och justeringsutskottet. Dessutom kan liksom för närvarande tillfälliga utskott tillsättas. Nyval av samtliga medlemmar är möjliga och kan bli aktuella t.ex. vid ändrade parlamentariska förhållanden.

Närmare bestämmelser om utskotten föreslås kunna intas i lagtingets arbetsordning. Bland annat regleras antalet medlemmar i utskotten i arbetsordningen men avsikten är att antalet ska utökas från fem till sju.

21 § Självstyrelsepolitiska nämnden

Bestämmelsen motsvarar närmast 23 §, 29-33 §§ och 41 § i gällande lagtingsordning.

Självstyrelsepolitiska nämnden föreslås bestå av talmannen samt minst fyra och högst nio ledamöter. Maximiantalet medlemmar i självstyrelsepolitiska nämnden föreslås således höjas från sex till nio i syfte att möjliggöra en så bred representation av partigrupper som möjligt.

Det är viktigt att nämnden fortsättningsvis är ett organ med stor politisk tyngd. För att ytterligare betona detta införs en ny bestämmelse enligt vilken nämnden i frågor rörande Ålands författningsenliga rättigheter och externa relationer ges samma roll som riksdagens stora utskott har i fråga om EU-ärenden. Självstyrelsepolitiska nämnden föreslås således vid behov kunna avge yttranden till landskapsregeringen i ärenden som hör till nämndens uppgiftsområde. Nämnden beslutar själv hur stränga formuleringar som ska användas i ett sådant yttrande och lagtingets majoritet avgör på sedvanligt sätt, genom exempelvis misstroendeförklaring, vilka konsekvenserna för landskapsregeringen ska bli om ett sådant yttrande inte efterlevs. Nämnden ska även kunna besluta att ett sådant ärende ska tas upp till debatt i plenum, varvid lagtinget dock inte fattar beslut i saken.

Under beredningen av denna lagmotion har det diskuterats huruvida självstyrelsepolitiska nämnden borde ombildas till ett externpolitiskt utskott som också skulle bereda ärenden inom nämndens behörighetsområde, alltså frågor som rör landskapets författningsenliga rättigheter och landskapets externa relationer" samt EU-samråds ärenden. En sådan utveckling av nämnden vore önskvärd på sikt men den bör åtföljas av en motsvarande utveckling i fråga om landskapsregeringen och dess förvaltning. På Färöarna finns t.ex. ett utrikesministerium som handhar externpolitiska frågor och landskapsregeringens EU-enhet kan möjligen sägas utgöra ett embryo till en motsvarande funktion inom landskapsregeringen. Förberedelser för en sådan enhet bör inledas så att nämnden kan omvandlas till ett externpolitiskt utskott i samband med att den s.k. "Lex Gunnar"-bestämmelsen enligt planerna slopas inför lagtingsvalet 2015. Det bör nämnas att ett problem med att ombilda nämnden till utskott kan vara att det, mot bakgrund av den nordiska parlamentariska praxisen på området, knappast kan anses lämpligt att talmannen är ordförande för ett sådant organ. Närmare bestämmelser om självstyrelsepolitiska nämnden kan ingå i arbetsordningen.

22 § Andra organ och företrädare som lagtinget väljer

Enligt 1 mom. föreslås att det i arbetsordningen ska kunna intas bestämmelser om andra organ som väljs av lagtinget.

Vidare föreslås det i 2 mom. att det i arbetsordningen ska kunna intas bestämmelser om hur lagtinget väljer företrädare i organ som bygger på internationella fördrag eller i andra internationella organ där lagtinget kan medverka i enlighet med självstyrelselagens bestämmelser. Bestämmelsen, som tillsvi vidare kommer att sakna tillämpning, föreslås mot bakgrund av lagtingets förväntat ökade deltagande i internationella sammanhang.

23 § Val av lagtingets organ

Paragrafen motsvarar gällande 34 § 3 mom. gällande lagtingsordning.

4 kap. Regeringsbildningen

Regeringsbildningen beskrivs även ovan under den allmänna motiveringen.

24 § Regeringsbildning

I paragrafen föreslås att lagtinget ska välja lantråd medan vicelanträdet samt övriga ministrar utnämns av talmannen i enlighet med förslag av lanträdet. I arbetsordningen bör det intas bestämmelser om hur lagtinget ska meddelas vilka som utsetts. När ministrarna har utnämnts kan den nya landskapsregeringen avge sin försäkran varvid den tidigare landskapsrege-

ringen, som under en mellanperiod fungerat som en s.k. expeditionsminister, avgår i enlighet med 5 § 4 mom. landskapslagen om Ålands landskapsregering.

Valet av lantråd ska föregås av förhandlingar mellan partigrupperna om regeringsprogrammet och landskapsregeringens sammansättning. I praktiken torde detta innebära att landskapsregeringens sammansättning är avtalad redan när lagtinget väljer lantråd. Ett färdigt regeringsprogram måste dock inte föreligga utan förhandlingarna bör ha förts så långt att det bedöms föreligga möjligheter att åstadkomma en tillräcklig majoritet för ett program.

Det är talmannen som utifrån resultatet av överläggningarna meddelar vem som är lantråds kandidat och därefter förrättas en öppen omröstning om förslaget i lagtinget. Om förslaget vinner understöd hos mer än hälften av de avgivna rösterna väljs kandidaten till lantråd. Om kandidaten inte får den majoritet som krävs så ska ny kandidat föreslås på samma sätt. Om inte heller denna nya kandidat får mer än hälften av de avgivna rösterna så ska valet förrättas genom öppen omröstning och då är det den som får flest röster som blir vald.

Det nyvalda lantrådet ska därefter meddela talmannen sitt förslag till vicelantråd och ministrar varefter dessa utnämns av talmannen.

25 § Meddelande om regeringsprogrammet

När landskapsregeringen är tillsatt ska den utan dröjsmål överlämna sitt program till lagtinget i form av ett meddelande. Detsamma gäller när landskapsregeringens program har ändrats eller om sammansättningen ändrats på ett betydande sätt. Med betydande sätt avses att fler än en minister byts ut.

När lagtinget diskuterat meddelandet förrättas en omröstning och vid omröstningen krävs mer än hälften av de avgivna rösterna för att programmet och landskapsregeringens sammansättning ska anses ha omfattats av lagtinget. Om förslaget till program och sammansättning inte erhåller behövlig majoritet anses landskapsregeringen sakna lagtingets förtroende. Talmannen ska då inför lagtinget föreslå att nytt lantråd.

Enligt 5 § landskapslagen om Ålands landskapsregering kvarstår medlemmarna i landskapsregeringen i sina uppdrag så länge de åtnjuter lagtingets förtroende.

Närmare bestämmelser om regeringsbildningen kan intas i arbetsordningen där det vid behov även kan införas bestämmelser om tidsgränser i samband med regeringsbildningen.

26 § Ministrarnas bindningar

Enligt förslaget intas en bestämmelse enligt vilken en medlem av landskapsregeringen inte får sköta en offentlig tjänst eller annat uppdrag som kan verka menligt på uppdraget eller äventyra förtroendet för lantrådets eller ministrarnas verksamhet som medlem av landskapsregeringen. Vidare föreslås att medlemmarna i landskapsregeringen utan dröjsmål efter utnämningen ska lämna en redogörelse till lagtinget för sin näringsverksamhet och andra sådana uppdrag och bindningar som kan ha betydelse vid bedömningen av verksamheten. Närmare bestämmelser om denna redogörelse kan intas i lagtingets arbetsordning.

27 § Avsked för lantrådet och ministrarna

På begäran av en medlem i landskapsregeringen kan talmannen bevilja denne avsked. Även lantrådet kan ta initiativ till avsked av en annan medlem i landskapsregeringen. Bestämmelsen är ny och ger lantrådet och talmannen en tydligare roll i fråga om byte av ministrar.

Enligt 2 mom. ska talmannen även utan begäran bevilja medlemmarna i landskapsregeringen avsked om lantrådet inte längre har lagtingets förtroende.

I 3 mom. föreslås att en landskapsregeringsmedlem som väljs till lagtingets talman ska anses ha avgått från sitt uppdrag den dag han eller hon valdes. Bestämmelsen är behövlig eftersom ledamöterna av landskapsregeringen i fortsättningen innehar sitt uppdrag som lagtingsledamöter.

5 kap. Ärenden i lagtinget

28 § Hur ärenden tas upp till behandling i lagtinget

Såsom framgår av den allmänna motiveringen föreslås en förenkling och ett förtydligande av benämningarna i lagtinget.

I paragrafen föreslås en lista över vilka ärenden som kan tas upp i lagtinget. I den första punkten anges vilka ärenden som kan initieras av republikens president. Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande regelverk.

Under punkt 2 föreslås en uppräkningslista över de initiativ som landskapsregeringen kan ta i förhållande till lagtinget. Nytt är att ett kompletterande lagförslag kan överlämnas i tillägg till ett tidigare lämnat lagförslag. I lagtingsordningen föreslås ingen direkt tidsbegränsning för när ett kompletterande lagförslag kan inlämnas men närmare bestämmelser kan intas i lagtingets arbetsordning.

Landskapsregeringen kan fortsättningsvis lämna såväl meddelanden som redogörelser till lagtinget. Landskapsregeringen kan också överlämna en årsredovisning i enlighet med 25 § landskapslagen om Ålands landskapsregering vilken föreslås i enlighet med den nya finansförvaltningslagen.

En nyhet är att talmanskonferensen ska kunna överlämna lagförslag som rör lagtingets organisation eller arbete. I dagsläget kan talmanskonferensen inte överlämna lagförslag utan lagförslag kan överlämnas av lagtingsledamöter i form av en lagmotion såsom är fallet med denna lagtingsordning även om förslaget har beretts i en kommitté. Talmanskonferensen föreslås på motsvarande sätt kunna väcka lagförslag om Ålandsdelegation i Nordiska rådets organisation eller arbete. Lagförslag från talmanskonferensen ska utskottsbehandlas på ett sedvanligt sätt.

Lagtingsledamöterna föreslås liksom tidigare kunna väcka olika initiativ i form av motioner. Lagmotioner med förslag om stiftande av landskapslagar eller laginitiativ till riksdagen kan lämnas in på samma sätt som tidigare. Vidare föreslås att ledamöter ska kunna inlämna anslutningsmotioner som ansluter sig till redan inlämnade lagförslag. Skillnaden mellan lagmotioner och anslutningsmotioner är att anslutningsmotioner ska behandlas i samband med de lagförslag till vilka de ansluter sig medan vanliga lagmotioner behandlas i den ordning utskotten beslutar i enlighet med bestämmelserna i lagtings- och arbetsordningen.

Ledamöter kan även lämna in budgetmotioner vilka motsvarar nuvarande finansmotioner samt åtgärdsmotioner som motsvarar nuvarande hemställningsmotioner. Nytt är att det i lagtingsordningen inte finns några bestämmelser om tidsbegränsningar för inlämnande av åtgärdsmotioner som alltså kan inlämnas under hela arbetsåret om inte lagtinget beslutar annat i arbetsordningen. Avsikten är att sådana tidsbegränsningar inte ska införas.

Bestämmelserna om s.k. motioner i författningsärenden enligt gällande 27 § 1 mom. föreslås utgå såsom obehövlige.

29 § Medborgarinitiativ

I paragrafen föreslås att minst 1.000 personer som har rösträtt i lagtingsval ska ha möjlighet att tillställa lagtinget s.k. medborgarinitiativ om att en landskapslag ska stiftas, ändras eller upphävas.

Medborgarinitiativ är en ny påverkningsmöjlighet för medborgarna. Initiativen är ett komplement till den representativa demokratin och de erbjuder väljarna möjlighet att direkt påverka dagordningen för det politiska beslutsfattandet och att få initiativ behandlade av lagtinget. Avsikten är dock att lagtingets lagstiftningsarbete fortfarande i regel ska bygga på landskapsregeringens lagförslag och att landskapsregeringen ska bära huvudansvaret för lagberedningen.

En möjlighet till initiativ för medborgarna har även införts i riket genom en ändring av grundlagen. Medborgarinitiativ anses där ha ett nära samband med grundlagens principer om en demokratisk rättsordning och medborgarnas rätt till inflytande. I grundlagen finns som en del av grundprinciperna för det demokratiska statskicket inskrivet att den enskilde har rätt att ta del i och påverka samhällets och livsmiljöns utveckling. Vidare finns i grundlagen en skyldighet för det allmänna att främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Det allmänna ska också enligt grundlagen verka för att alla har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Enligt den föreslagna bestämmelsen i lagtingsordningen har minst 1.000 medborgare, som är röstberättigade i lagtingsval, rätt att enligt vad som bestäms i lagtingets arbetsordning lägga fram initiativ för lagtinget om att en landskapslag ska stiftas. Enligt förslaget ska enbart bestämmelser om de allmänna grunderna för medborgarinitiativ tas in i lagtingsordningen. I övrigt regleras frågan genom arbetsordningen.

Enligt förslaget binds rätten att ta initiativ till rösträtten i val till lagtinget. Att binda initiativrätten till rösträtten är motiverat när det är fråga om påverkningsmöjligheter på landskapsnivå. Initiativen ska riktas direkt till lagtinget som även annars har den lagstiftande makten. Även exempel från andra länders system för medborgarinitiativ talar för sådana lösningar.

Antalet namnteckningar som krävs föreslås vara 1.000. Antalet innebär ca 2,7 procent av Ålands befolkning och ca 5 procent av antalet röstberättigade (i lagtingsvalet år 2007). I riket är motsvarande procenttal 0,9 respektive 1,2. Rikets procenttal motsvarar kraven för medborgarinitiativ i vissa andra europeiska länder men de nationella lösningarna avviker dock mycket från varandra och någon enhetlig modell kan man inte påvisa. Antalet namnteckningar föreslås vara 1.000 eftersom det är ett jämnt antal som är lätt att hålla i minnet och antalet får anses rimligt för att ett stort allmänintresse ska kunna anses påvisat.

Den föreslagna bestämmelsen i lagtingsordningen anger att initiativrätten ska avse lagstiftningsärenden. Det är fråga om en rätt att ta initiativ till att en lag ska stiftas. Andra ärenden som hör till lagtingets befogenhet omfattas inte av initiativrätten. Detta ställer dock inte några betydande begränsningar för medborgarnas initiativrätt med beaktande av hur omfattande lagstiftningen är. Ett initiativ ska kunna avse förslag till ändring eller upphävande av gällande lagstiftning eller att en helt ny lag ska stiftas. Lagtinget kan också stifta en lag i en fråga som redan regleras genom förordning. Ett medborgarinitiativ ska även kunna avse en ändring av lagtingsordningen eller ett förslag om att en lag om en rådgivande folkomröstning ska stiftas med stöd av självstyrelselagen.

Bland de viktigaste ärenden som inte omfattas av initiativrätten är frågor som gäller budgeten. Initiativrätten omfattar dock även sådana lagstiftningsärenden som har effekter på budgeten.

Den föreslagna bestämmelsen ställer inte strikta krav på formen för medborgarinitiativen. Bestämmelsen och uttrycket ”initiativ om att en lag ska stiftas” innehåller en möjlighet till att initiativ tas såväl i form av en lagtext som i en vagare utformning med ett förslag om att lagstiftningsåtgärder ska vidtas. Eftersom medborgarinitiativ är ett separat, självständigt institut finns det inte behov att koppla det till de formkrav som gäller lagtingsledamöternas motionsrätt. Utöver begränsningen till lagstiftningsärenden ska några andra begränsningar för innehållet inte ställas. Att initiativet är förenligt med självstyrelselagen och grundlagen ska bedömas av lagtinget när initiativet behandlas på samma sätt som när det gäller andra lagstiftningsärenden.

Lagtinget ska vara skyldigt att ta upp ett medborgarinitiativ till behandling om det har gjorts så som lagtingsordningen och arbetsordningen föreskriver. Lagtinget bedömer sedan om initiativet ska godkännas liksom även om eventuella ändringar ska göras. Några särskilda tidsfrister ställs inte för behandlingen.

Formen för ett medborgarinitiativ – ett förslag i form av en lagtext eller ett initiativ att lagstiftningsåtgärder ska vidtas – kommer att avgöra behandlingsordningen i lagtinget så att initiativet antingen behandlas i lagstiftningsordning som en lagmotion eller i en enda behandling som en åtgärdsmotion.

Närmare bestämmelser i arbetsordningen om medborgarinitiativ behövs åtminstone om formkraven för initiativ, om förfarandet vid insamling av underskrifter och om myndighetstillsynen.

31 § Beredningen av ärenden

Bestämmelsen motsvarar gällande 51 §.

I 2 mom. föreslås att presidentens begäran om lagtingets bifall till ikraftträdande av internationella förpliktelser ska översändas till landskapsregeringen för yttrande. Yttrandet, som ska vara skriftligt och utdelas till lagtingsledamöterna, ska föreligga innan ärendet remitteras till ett utskott om inte talmannen i ett enskilt ärende beslutat att ett yttrande inte är nödvändigt. Innan ett sådant beslut fattas bör talmannen om möjligt höra talmanskonferensen men under lagtingsuppehållen förväntas talmanskonferensen inte sammankallas för ett sådant ärende. Bestämmelsen motiveras av att det föreligger ett behov av beredning av många av de internationella avtal som kommer till lagtinget för godkännande. Det kan vara fråga om både större avtal såsom avtal som rör samarbetet inom Europeiska unionen eller mindre avtal som ändå kan vara av stor betydelse för landskapet.

Landshövdingen ska enligt självstyrelselagen överlämna presidentens framställningar till lagtinget och överlämnandet sker för närvarande i regel vid plenum. Undantagsvis överlämnas presidentframställningar genom brevförändelse t.ex. under de perioder lagtinget inte sammanträder, vilket inte av vare sig landshövdingen eller lagtinget har ansetts strida mot självstyrelselagen.

När en framställning om ett internationellt avtal kommit till lagtinget översänds det på lagtingets kanslis försorg till landskapsregeringen för beredning om inte talmannen beslutat annat. Landskapsregeringen bör bereda ärendet i skyndsam ordning för att ärendets behandling inte ska fördröjas mer än nödvändigt.

32 § Utskottens behandlingstväng

Föreslås att en bestämmelse ska införas om att utskotten ska avge betänkanden i de ärenden som har remitterats till dem och som inte har återkallats. Något betänkande behöver dock inte avges i ett ärende om ärendet inte hinner behandlas före utgången av valperioden. En liknande regel finns i Sveriges riksdag.

Genom bestämmelsen införs ett uttryckligt påbud till lagtingets utskott att bereda alla ärenden som remitterats till utskotten inklusive motioner. Enda ursäkten för utskotten att inte behandla alla ärenden är tidsbrist. I praktiken innebär detta att sannolikheten för att utskotten ska ha tid att behandla alla ärenden är större ju färre ärenden (exempelvis motioner) som inlämnas till lagtinget. Om ett utskott på grund av tidsbrist inte hinner behandla ett ärende förfaller det vid lagtingsval i enlighet med 42 §.

Bestämmelsen inkräktar inte på 31 § 1 mom. enligt vilket ett utskott måste ha avgivit ett betänkande för att ett ärende ska kunna tas upp i plenum för slutlig behandling.

34 § Beslut i plenum

Paragrafen motsvarar närmast 60 § 2 mom. i gällande lagtingsordning. I gällande lagtingsordning ingår detaljerade bestämmelser om omröstningspropositioner m.m. men enligt förslaget ska närmare bestämmelser om röstningsförfarandet finnas i lagtingets arbetsordning.

Enligt självstyrelselagens 22 § kan lagtinget väcka initiativ i frågor som hör till rikets lagstiftningsbehörighet och enligt gällande lagtingsordning 25 § kan en lagmotion innehålla ett i lagform avfattat förslag till ett sådant laginitiativ. Ett sådant förslag ska tas upp till två behandlingar i plenum.

35 § Kvalificerad majoritet

Paragrafen motsvarar 55 § 2 mom. i gällande lagtingsordning.

36 § Misstroendeyrkanden

Paragrafen motsvarar 64d § i gällande lagtingsordning.

37 § Spörsmål

Paragrafen motsvarar 48 § i gällande lagtingsordning.

38 § Frågor och debatter

Paragrafen motsvarar 48 § 2 och 3 mom. och 49 § i gällande lagtingsordning. En bestämmelse om att talmanskonferensen kan besluta att anordna debatter i vilka enbart en del av lagtingets ledamöter bereds tillfälle att delta är tillkommen för att möjliggöra t.ex. partiledardebatter. Enligt paragrafen ska partigrupperna uttryckligen behandlas lika i en sådan debatt som således inte får anordnas för att utesluta någon partigrupp. Ledamöterna kan aldrig heller förhindras delta i debatter som rör ett ärende som är anhängiggjort i lagtinget. En motsvarande begränsning av talerätten kan givetvis inte komma ifråga om behandlingen av ett ärende som är anhängiggjort i lagtinget eftersom detta skulle komma i konflikt med parlamentarikernas uppdrag att företräda väljarna.

39 § Lantrådets förtroendefråga

Föreslås en ny bestämmelse enligt vilken lantrådet har rätt att i samband med behandlingen av ett ärende skriftligen meddela lagtinget att ärendets avgörande på ett visst sätt innebär att lantrådet anser sig sakna lagtingets förtroende. Om ett sådant avgörande faller ska landskapsregeringen enligt bestämmelsen avgå. En motsvarande bestämmelse finns i 6 § landskapslagen om Ålands landskapsregering.

40 § Lantrådets och ministrarnas rätt att vara närvarande och delta i debatten

Bestämmelsen motsvarar 47 § i gällande lagtingsordning med den skillnaden att landshövdingen inte föreslås ha rätt att delta i debatten. Se även 41 §.

41 § Landshövdingens rätt att vara närvarande och yttra sig

Bestämmelsen motsvarar 47 § i gällande lagtingsordning dock så att landshövdingens yttranderätt föreslås gälla enbart frågor som berör Ålands förhållande till Finland. Med Ålands förhållande till Finland kan även avses Ålands förhållande till EU eller till övriga stater. Bestämmelsen har tillkommit av respekt för självstyrelselagens behörighetsfördelning mellan staten och landskapet. Begreppet Ålands förhållande till Finland är lånat från Färöarna där man genomgående talar om Färöarna och Danmark.

Bestämmelsen överensstämmer i princip med gällande praxis enligt vilken landshövdingen enbart yttrar sig när det finns behov av exempelvis klarlägganden av fakta i fråga om statens verksamhet på Åland. I praktiken torde det liksom för närvarande vara framför allt i samband med överlämnandet av presidentens framställningar och meddelanden till lagtinget enligt 14 § självstyrelselagen som landshövdingen kommer att använda sig av sin yttranderätt. Noteras kan att överlämnandet även kan ske skriftligen.

I lagtingsordningens 31 § 2 mom. införs en bestämmelse enligt vilken en begäran från presidenten om lagtingets bifall till ikraftträdande av en internationell förpliktelse utan dröjsmål översänds till landskapsregeringen för ett yttrande. Det är tänkbart att landshövdingen önskar uttala sig i plenum i ett ärende där ett sådant yttrande från landskapsregeringen föreligger.

Landshövdingen på Åland har en särskild roll i självstyrelsesystemet. Landshövdingen omtalas redan i Ålandsöverenskommelsen av den 27 juni 1921 enligt vilken Ålandsöarnas landshövding ska utnämnas av Finska republikens president i samråd med Ålands Landstings ordförande. I självstyrelselagen finns bestämmelser om tillsättandet av landshövdingen vilket fortsättningsvis sker enligt de principer som ingår i Ålandsöverenskommelsen. I självstyrelselagen finns även bestämmelser om landshövdingen uppgifter som har genomgått vissa förändringar vid de olika revisionerna av självstyrelselagen. Som exempel kan nämnas att landshövdingen tidigare haft till uppgift att övervaka lagenligheten av landskapsförvaltningen vilken uppgift numera är försvunnen.

Den föreslagna ändringen av lagtingsordningen företas inte i syfte att i övrigt ändra på landshövdingens roll i självstyrelsesystemet. Det är av historiska skäl viktigt att landshövdingen fortsättningsvis tillsätts på det sätt som redan Ålandsöverenskommelsen utstakade, i synnerhet som landshövdingen är ordförande av den i övrigt partstillsatta Ålandsdelegationen. Ändringen föranleds enbart av den strikta behörighetsfördelningen i självstyrelselagen mellan lagtinget och riksdagen vilken bygger på principen att ingendera parten har rätt till inblandning i den andras inre angelägenheter.

42 § Fortsatt behandling av ärenden

Enligt bestämmelsen fortsätter behandlingen av ett ärende oavsett lagtingsår till dess lagtingsval förrättats. Bestämmelsen motsvarar gällande lagtingsordnings 28 §.

43 § Godkännande av tjänstekollektivavtal

Bestämmelsen motsvarar 36a § i gällande lagtingsordning. Närmare bestämmelser kan intas i lagtingets arbetsordning.

6 kap. Information och offentlighet

44 § Lagtingets rätt att få information

Bestämmelsen motsvarar 41 § i gällande lagtingsordning.

45 § Lantrådets upplysningar

Föreslås att det i lagtingsordningen intas en ny bestämmelse enligt vilken lantrådet eller en minister som lantrådet utser kan ge lagtinget upplysningar

i aktuella frågor. Lagtinget fattar inte beslut med anledning av upplysningar. Bestämmelsen ger lantrådet en möjlighet att på eget initiativ informera lagtinget.

46 § Offentligheten i lagtingets verksamhet

Paragrafen motsvarar 44 § i gällande lagtingsordning.

47 § Meddelande om fattade beslut

Paragrafen motsvarar till väsentliga delar 7 kap. i gällande lagtingsordning. Närmare bestämmelser om meddelanden om fattade beslut ingår i arbetsordningen.

7 kap. Partigrupper

48 § Om partigrupper

Föreslås att ett nytt kapitel med en paragraf införs för reglering av de partigrupper som verkar i lagtinget på informell basis.

Enligt bestämmelsen kan lagtingsledamöter komma överens om att samverka som en partigrupp i lagtinget vilket innebär att en partigrupp enbart kan bestå av lagtingsledamöter. Grupperna ska inom sig välja en ordförande vilket föreslås framgå av arbetsordningen. Det är inte möjligt för en ledamot att samtidigt vara medlem i två eller flera partigrupper.

Vid behov kan bestämmelser om partigrupperna tas in i lagtingets arbetsordning.

8 kap. Finanserna

49 § Skatter och avgifter

Av de skäl som anges i den allmänna motiveringen föreslås att det i lagtingsordningen intas ett nytt kapitel om finanserna.

Enligt 1 § ska bestämmelser om skatt som avses i 18 § 5 punkten i självstyrelselagen bestämmas genom en landskapslag som ska innehålla bestämmelser om grunderna för skattskyldigheten och skattens storlek samt om de skattskyldigas rättsskydd. Även bestämmelser om avgifter och de allmänna grunderna för avgifterna ska utfärdas genom en landskapslag.

50 § Upplåning och säkerhet

Enligt paragrafen kan lån för Ålands behov endast upptas med lagtingets samtycke varvid de nya lånens maximibelopp ska framgå. Lagtingets samtycke krävs också för borgen och garanti.

51 § Budgeten

Bestämmelsen motsvarar 5 § i den föreslagna landskapslagen om landskapets finansförvaltning. Dock föreslås att lagtinget genom arbetsordningen kan bestämma om den tidpunkt vid vilken budgeten ska inlämnas till lagtinget.

53 § Budgetens innehåll

Paragrafen motsvarar 6 och 7 §§ i finansförvaltningslagen. Genom bestämmelsen möjliggörs att det genom en landskapslag stadgas om affärsredovisning.

54 och 55 §§ Affärsverk och övriga sammanslutningar där landskapsregeringen har ett avgörande inflytande

Bestämmelserna om affärsverk ska också utfärdas genom en landskapslag medan lagtinget i samband med godkännande av budgeten kan bestämma om de centrala målen för andra sammanslutningar än affärsverk där land-

skapsregeringen har ett avgörande inflytande vilket i praktiken innebär 50,1 procent på bolagsstämman eller mer.

56 § Anslag i budgeten

Bestämmelsen motsvarar 10 § i finansförvaltningslagen dock så att EU-programanslag inte anges som en särskild anslagstyp eftersom det är fråga om en form av reservationsanslag. Överskridningar av anslag kräver lagstöd.

57 § Fonder

Paragrafen motsvarar 15 § i finansförvaltningslagen dock så att en lag enligt vilken en fond inrättas kräver ett beslut som omfattas av minst två tredjedels majoritet i lagtinget. Bestämmelsen i lagtingsordningen, vilken har företräde framom annan landskapslagstiftning, föranleder behov av en ändring av finansförvaltningslagen.

58 § Övervakning och revision av finanserna

Föreslås att lagtinget övervakar finanserna och hur budgeten iakttas. Närmare bestämmelser om revisionen utfärdas genom en landskapslag.

Bestämmelsen möjliggör att genom en landskapslag besluta om förändringar av revisionsverksamheten och landskapsrevisorernas uppgifter.

59 § Ålands egendom.

Föreslås en bestämmelse enligt vilken fast egendom som tillhör Åland kan överlåtas endast med lagtingets samtycke i enlighet med vad som stadgas närmare i en landskapslag. Enligt gällande finansförvaltningslag får överlåtelse av landskapets fasta egendom endast ske med lagtingets godkännande om inte överlåtelsen ska anses vara av ringa betydelse och sker som ett led i en plan eller process som regleras i någon annan lag.

9 . Ärenden som gäller Europeiska unionen

60 § Behörighet i internationella frågor

Bestämmelsen motsvarar 9 kap. i självstyrelselagen.

61 § Lagtingets deltagande i beredningen av ärenden som gäller EU

Paragrafen motsvarar 42a § i gällande lagtingsordning. Dock föreslås att självstyrelsepolitiska nämndens roll som samordningsorgan i EU-ärenden förtydligas så att förslag från landskapsregeringen i regel behandlas i självstyrelsepolitiska nämnden samt i ett eller flera utskott som ger utlåtande till nämnden. Vidare föreslås talmanskonferensen kunna besluta att ett ärende ska tas upp till debatt i plenum.

Landskapsregeringen ska ge självstyrelsepolitiska nämnden information om ärendens behandling i statsrådet samt i mån av möjlighet om behandlingen i Europeiska unionen.

62 § Lagtingets rätt att få information i internationella frågor

Enligt självstyrelselagen har landskapsregeringen möjlighet att hos berörd myndighet i riket göra en framställning om förhandlingar och fördrag och andra internationella förpliktelser. Vidare har landskapsregeringen rätt att få underrättelse samt få tillfälle att delta i förhandlingar om sådana fördrag och internationella förpliktelser som faller inom landskapets behörighet. I bestämmelsen i paragrafen föreslås att självstyrelsepolitiska nämnden eller det utskott som har till uppgift att behandla internationella ärenden ska ha rätt att på begäran och även annars vid behov få en utredning av landskapsregeringen om landskapsregeringens agerande i dessa frågor. Utskottet kan även ge landskapsregeringen ett utlåtande med anledning av utredningen el-

ler informationen. Bestämmelserna är en del av lagtingets övervakande roll i förhållande till landskapsregeringen.

Enligt 31 § 2 mom. ska en begäran från presidenten om lagtingets bifall till ikraftträdande av en internationell förpliktelse utan dröjsmål översändas till landskapsregeringen för ett yttrande som ska föreligga innan ärendet remitteras till ett utskott om inte talmannen, om möjligt efter att ha hört talmanskonferensen, i ett enskilt ärende beslutat att ett yttrande inte är nödvändigt. Landskapsregeringen ska behandla ett sådant ärende i skyndsam ordning.

63 § Lagtingets deltagande i riksdagens subsidiaritetskontroll

Enligt bestämmelsen ska det i lagtingets arbetsordning intas bestämmelser om lagtingets ståndpunkt till riksdagen om huruvida utkast till europeiska lagstiftningsakter är förenliga med subsidiaritetsprincipen. En ändring av självstyrelselagen genom vilken lagtingets roll i förhållande till riksdagen regleras, har av riksdagen godkänts att vila över nyval.

64 § Sekretess

Paragrafen motsvarar 42b § i gällande lagtingsordning.

10 kap. Närmare bestämmelser om lagtinget

65 § Lagtingets arbetsordning samt reglementen och instruktioner

Föreslås en bestämmelse enligt vilken närmare bestämmelser om förfarandet i lagtinget samt om lagtingets organ och lagtingsarbetet utfärdas i lagtingets arbetsordning. Arbetsordningen ska godkännas i plenum i den ordning som gäller för behandling av förslag till en landskapslag. Lagtinget kan även utfärda reglementen för lagtingets interna förvaltning, för val och annan reglering av lagtingsarbetet.

För att den nya arbetsordningen ska kunna träda i kraft samtidigt som den nya lagtingsordningen sägs det i paragrafen vidare att lagtinget innan lagtingsordningen trätt i kraft på förslag av talmanskonferensen och i den ordning som föreskrivs i 1 mom. kan godkänna en ny arbetsordning. Bestämmelsen motsvarar 7 § i lagen om arrangemang för ikraftträdandet av Finlands grundlag (FFS 732/1999). Arbetsordningen kan dock inte träda i kraft innan lagtingsordningen träder i kraft. Detta innebär att en arbetsordning som antas på basen av en lagtingsordning som i samband med lagstiftningskontrollen förordnas förfalla aldrig kommer att träda i kraft.

Även instruktioner kan antas för de organ som lagtinget utser. I de enskilda paragraferna finns även hänvisningar till att närmare bestämmelser kan intas i arbetsordningen.

11 kap. Ikraftträdande

66 § Lagtingsordningen föreslås träda i kraft den 1 november 2011 då det nya lagtinget tillträder efter lagtingsvalet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i en av talmanskonferensen den 1 december 2008 tillsatt parlamentarisk arbetsgrupp för en översyn av lagtingsordningen och arbetsordningen. Lagtingsgrupperna uppmanades att utse representanter till arbetsgruppen som bestod av talman Roger Nordlund som ordförande, lagtingsledamoten Danne Sundman som viceordförande och vicetalman Gunnar Jansson samt lagtingsledamöterna Johan Ehn, Anders Eriksson och Barbro Sundback som medlemmar. Arbetsgruppens sekreterare var lagtingsdirektören Susanne Eriksson.

Arbetsgruppen har i ärendet hört lantrådet Viveka Eriksson, landshövdingen Peter Lindbäck och lagberedningschefen Lars Karlsson samt inhämtat skriftliga utlåtanden av tidigare lagtingsdirektören Lars Ingmar Johansson samt lagstiftningsrådet Sten Palmgren. Förslaget har även varit utsänt till lagtingsgrupperna för utlåtande.

Förslag

Med hänvisning till det ovanstående föreslår vi

att lagtinget hemställer om att landskapsregeringen omedelbart vidtar behövliga lagstiftningsåtgärder med anledning av förslaget till en ny lagtingsordning och

att lagtinget antar följande lagförslag:

LAGTINGSORDNING för Åland

I enlighet med lagtingets beslut, tillkommet i den ordning 55 § lagtingsordningen anger, föreskrivs:

1 kap. Grunderna för det åländska samhällsskicket

1 §

Åland

Åland är autonomt och genom internationella avtal demilitariserat och neutraliserat.

Autonomin syftar till att säkerställa och garantera Ålands befolkning bevarandet av sitt svenska språk, sin kultur och de lokala traditionerna.

Befolkningen ordnar sin tillvaro efter egen önskan och så fritt som det är möjligt för ett landskap som inte utgör en egen stat.

2 §

Demokrati samt rättsstatsprincipen

Den offentliga makten i fråga om självstyrelsen tillkommer folket som företräds av Ålands lagting.

Till den representativa demokratin hör att den enskilde har rätt att ta del i och påverka genom allmänna val, folkomröstningar och medborgarinitiativ.

All utövning av offentlig makt ska bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas.

3 §

Språket

Lagtingets verksamhetsspråk är svenska.

4 §

Parlamentarism

Den lagstiftande makten inom självstyrelsens behörighet utövas av lagtinget som också fattar beslut om finanserna samt kontrollerar den offentliga maktutövningen inom självstyrelsens behörighet.

Regeringsmakten utövas av landskapsregeringen vars medlemmar ska åtnjuta lagtingets förtroende.

2 kap. Lagtinget och lagtingsledamöterna

5 §

Lagtingets sammansättning och valperiod

Ålands lagting består av trettio ledamöter som väljs för fyra år åt gången.

Lagtingets mandattid inleds vid arbetsårets öppnande den 1 november det år lagtingsval har förrättats. Mandattiden fortgår tills nästa lagtingsval har förrättats och det tidigare lagtingets arbetsår har avslutats.

För ledamotskapet i lagtinget utgår ett arvode samt övriga ersättningar i enlighet med vad som bestäms i arbetsordningen.

6 §

Lagtingsval

Alla röstberättigade har lika rösträtt i val till lagtinget där lagtingsledamöterna väljs genom direkta, proportionella och hemliga val.

För lagtingsval bildar Åland en valkrets.

Rösträtt vid lagtingsval har den som senast på valdagen fyller 18 år och som innehar åländsk hembygdsrätt. Rösträtt har dock inte den som har gjort sig skyldig till att vid lagtingsval ha köpt eller sålt en röst eller gjort försök därtill, som avgivit sin röst vid fler än ett tillfälle eller som genom våld eller hot stört valfriheten. En sådan inskränkning gäller till utgången av det sjätte kalenderåret efter det slutliga dom meddelats i saken.

Rösträtt får inte utövas genom ombud.

Närmare bestämmelser om lagtingsval finns i en landskapslag.

7 §

Valbarhet och inskränkningar i rätten till lagtingsuppdrag

Valbar i lagtingsval är varje röstberättigad som inte är omyndig eller som innehar en militär tjänst. Förlorar en ledamot sin valbarhet, upphör hans eller hennes uppdrag som ledamot av lagtinget.

En ledamot som har valts till medlem av landskapsregeringen ska frånträda sitt uppdrag som ledamot av lagtinget för den tid uppdraget i landskapsregeringen varar. Under denna tid inträder ersättaren i hans eller hennes ställe i lagtinget. En medlem av landskapsregeringen som valts till ledamot av lagtinget skall avgå från landskapsregeringen om han eller hon inte enligt bestämmelserna i detta mom. frånträder sitt uppdrag som ledamot av lagtinget. Inskränkningar i rätten att inneha ett uppdrag som ledamot av lagtinget kan göras genom en landskapslag för den som står i offentligrättsligt anställningsförhållande till landskapet eller en kommun.

8 §

Upplösning av lagtinget

Om republikens presidents rätt att upplösa lagtinget bestäms i självstyrelselagen.

Lagtinget kan, på motiverat förslag av talmannen eller lantrådet, upplösa sig genom ett beslut som omfattas av minst 2/3 av de avgivna rösterna.

Om lagtinget har upplösts ska nyval förrättas.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid lagtingets upplösning finns i lagtingets arbetsordning.

9 §

Förtida lagtingsval

Om lagtinget har upplösts och nytt val har förrättats ska, om inte en ny upplösning av lagtinget ägt rum, ledamots uppdrag gälla från den dag han

eller hon förklarats vald till och med den 31 oktober det år, under vilket ordinarie val därefter verkställs. Om nyval verkställts samma år som ordinarie val skulle ha förrättas ska dock ledamots uppdrag gälla till och med den 31 oktober det fjärde året därefter.

10 §

Avbrott i samt befriande och skiljande från uppdraget som lagtingsledamot

En ledamot i lagtinget kan inte samtidigt inneha uppdrag som landshövding eller som ledamot av Finlands riksdag eller Europaparlamentet. Uppdraget som lagtingsledamot sköts då i stället av ledamotens ersättare.

Lagtinget kan på begäran av en lagtingsledamot bevilja denne befrielse från uppdraget som lagtingsledamot för en bestämd tid eller för den återstående mandattiden, om lagtinget anser att det finns en godtagbar orsak till detta.

Om en lagtingsledamot på ett väsentligt sätt och upprepade gånger försummar att sköta sitt uppdrag som lagtingsledamot eller genom en verkställbar dom har dömts till fängelse för ett uppsåtligt brott eller till straff för valbrott, kan lagtinget, genom ett beslut som har fattats med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna, skilja ledamoten från uppdraget antingen helt eller för en bestämd tid.

Ifall en ledamot avlider, förlorar sin valbarhet, avgår på grund av laga eller av lagtinget godkänt skäl eller förklaras ha förverkat sitt uppdrag, inträder ersättaren i hans eller hennes ställe.

Om lagtinget har beviljat en ledamot befrielse från att delta i lagtingsarbetet under en viss tid, inträder ersättaren i ledamotens ställe. Detsamma gäller för den tid en ledamot undergår frihetsstraff.

I lagtingets arbetsordning finns närmare bestämmelser om avbrott i och skiljande från uppdraget som lagtingsledamot.

11 §

Lagtingsledamöternas oberoende

Varje lagtingsledamot är skyldig att i sitt uppdrag handla som rätt och sanning bjuder. Ledamoten ska därvid iaktta lag och är inte bunden av andra bestämmelser.

12 §

Lagtingsledamöternas immunitet

En lagtingsledamot får inte förhindras att utöva sitt uppdrag som lagtingsledamot.

En lagtingsledamot får inte åtalas eller berövas sin frihet för åsikter som ledamoten yttrat i lagtinget eller för sitt beteende vid behandlingen av ett ärende, om inte lagtinget samtyckt till åtgärden genom ett beslut som har fattats med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

Om en lagtingsledamot har anhållits eller häktats, ska lagtingets talman genast underrättas om detta. En lagtingsledamot får inte utan lagtingets samtycke anhållas eller häktas före rättegång, om inte ledamoten av vägande skäl misstänks vara skyldig till ett brott för vilket det lindrigaste straffet enligt lag är fängelse i minst sex månader.

13 §

Lagtingsledamöternas rätt att yttra sig

Varje lagtingsledamot har rätt att i lagtinget fritt tala om alla angelägenheter som debatteras samt om behandlingen av dem om inte annat bestäms i denna lagtingsordning. Talmanskonferensen kan dock besluta om tidsbe-

gränsningar av anföranden i enlighet med vad som närmare stadgas i lagtingets arbetsordning.

14 §

Sättet att uppträda

Lagtingsledamöterna ska i sitt uppdrag uppträda sakligt och värdigt och utan att kränka eller förolämpa andra. Om en lagtingsledamot bryter mot denna bestämmelse, kan talmannen påpeka detta eller frånta ledamoten rätten att fortsätta tala. En lagtingsledamot som upprepade gånger bryter mot ordningen kan tilldelas en varning av lagtinget eller utestängas från lagtingets sammanträden för högst två veckor.

15 §

Jäv för lagtingsledamöter

En lagtingsledamot är jävig att delta i beredningen och beslutsfattandet i ärenden som gäller ledamoten personligen. I plenum får lagtingsledamoten dock delta i debatten i ett sådant ärende.

3 kap.

Lagtingets organisation

16 §

Lagtingets arbetsår

Lagtinget sammankommer till nytt arbetsår den 1 november varje år. Infaller den 1 november på en lördag eller helgdag inleds arbetsåret följande vardag. Republikens president, eller på hans eller hennes vägnar landshövdingen, förklarar lagtinget öppnat.

Lagtingets arbete fortgår, med eller utan avbrott, enligt vad talmanskonferensen beslutar i enlighet med vad som närmare stadgas i lagtingets arbetsordning.

Det sista arbetsåret under valperioden fortgår till dess republikens president eller på hans eller hennes vägnar landshövdingen, förklarat arbetet avslutat för valperioden.

17 §

Lagtingets talmän

Lagtinget väljer skilt för sig och inom sig för varje arbetsår en talman och två vicetalmän. Val av talman och vicetalmän förrättas med slutna sedlar. I lagtingets arbetsordning finns ytterligare bestämmelser om val av talmännen.

18 §

Talmanskonferensen

Talmanskonferensen består av talmannen, vicetalmännen samt ordförandena för partigrupperna i lagtinget.

Talmanskonferensen ger råd till talmannen om hur lagtingsarbetet ska ordnas och om förfarandet vid behandlingen av ärenden i lagtinget. Talmanskonferensen kan även överlämna lagförslag till lagtinget i ärenden som rör lagtingets organisation eller arbete eller Ålands delegation i Nordiska rådets organisation eller arbete.

19 §

Talmannens uppgifter

Talmannen sammankallar plenum, föredrar ärendena i plenum och leder diskussionen samt övervakar att lag iakttas vid behandlingen av ärenden i lagtinget. I plenum deltar talmannen inte i diskussionen. Talmannen kan

dock delta i omröstningar och val i lagtinget. Om talmannen är förhindrad att delta i plenum träder en vicetalmän i talmannens ställe.

Talmannen får inte vägra att ta upp ett ärende till behandling eller ett förslag till omröstning, utom i det fall att talmannen anser det strida mot lag eller mot ett beslut som lagtinget har fattat. Talmannen ska då uppge orsaken till vägran. Om lagtinget inte nöjer sig med talmannens förfarande, hänskjuts saken till lag- och kulturutskottet som utan dröjsmål ska avgöra om talmannen har förfarit riktigt.

Talmannen är ordförande för självstyrelsepolitiska nämnden och har särskilda uppgifter i anslutning till regeringsbildningen. Talmannen har även uppgifter enligt självstyrelselagen.

20 §

Lagtingets utskott

Lagtinget tillsätter för varje valperiod följande permanenta utskott:

- 1) lag- och kulturutskottet,
- 2) finans- och näringsutskottet,
- 3) social- och miljöutskottet och
- 4) justeringsutskottet.

Lagtinget kan dessutom tillsätta tillfälliga utskott antingen för återstoden av en valperiod eller för att bereda särskilda ärenden.

Lagtinget kan på förslag av talmannen eller talmanskonferensen besluta om nyval av ett eller flera utskott.

I lagtingets arbetsordning finns närmare bestämmelser om utskotten.

21 §

Självstyrelsepolitiska nämnden

Lagtinget tillsätter för varje valperiod en självstyrelsepolitisk nämnd för behandling av frågor rörande Ålands författningens rättsigheter och externa relationer samt ärenden som gäller Europeiska unionen enligt vad som närmare bestäms i 9 kap.

Självstyrelsepolitiska nämnden består av talmannen samt minst fyra och högst nio ledamöter samt ett nödvändigt antal ersättare som lagtinget väljer inom sig.

Självstyrelsepolitiska nämnden kan vid behov avge yttranden till landskapsregeringen i ärenden som hör till nämndens uppgiftsområde. Nämnden kan även besluta att ett sådant ärende ska tas upp till debatt i plenum, varvid lagtinget dock inte fattar beslut i saken.

I lagtingets arbetsordning finns närmare bestämmelser om självstyrelsepolitiska nämnden.

22 §

Andra organ och företrädare som lagtinget väljer

Lagtinget väljer andra organ som behövs, enligt vad som bestäms i lagtingets arbetsordning.

Bestämmelser om hur lagtinget väljer företrädare i organ som bygger på internationella fördrag eller i andra internationella organ utfärdas vid behov i lagtingets arbetsordning.

23 §

Val av lagtingets organ

Utskotten och övriga organ i lagtinget tillsätts under valperiodens första arbetsår för hela valperioden, om inte något annat bestäms i lagtingets arbetsordning. På förslag av talmanskonferensen kan lagtinget besluta att nyval av samtliga medlemmar av ett utskott eller ett annat organ ska förrättas.

Lagtinget förrättar val av utskott och andra organ. Om lagtinget inte är enigt om ett val, förrättas det enligt proportionellt valsätt om annat inte bestäms i lagtingets arbetsordning.

4 kap. Regeringsbildningen

24 §

Regeringsbildning

Lagtinget väljer lantrådet. Övriga medlemmar i landskapsregeringen utnämns av talmannen i enlighet med förslag av den som valts till lantråd.

Innan lantrådet väljs förhandlar partigrupperna om regeringsprogrammet och landskapsregeringens sammansättning. Utifrån resultatet av dessa överläggningar meddelar talmannen vem som är lantrådskandidat. Om kandidaten vid öppen omröstning i lagtinget har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, väljs han eller hon till lantråd.

Får kandidaten inte den majoritet som krävs ska en ny kandidat ställas upp i samma ordning. Om inte heller den nya kandidaten får mer än hälften av de avgivna rösterna, ska valet av lantråd förrättas genom öppen omröstning i lagtinget. Den som då får flest röster blir vald. Falla rösterna lika avgör lotten.

När landskapsregeringen utnämns och när dess sammansättning ändras på ett betydande sätt ska lagtinget vara sammankallat.

25 §

Meddelande om regeringsprogrammet

Landskapsregeringen ska utan dröjsmål överlämna sitt program till lagtinget i form av ett meddelande. Samma förfarande ska iaktas när landskapsregeringens program har ändrats eller då sammansättningen ändrats på ett betydande sätt.

Lagtingets behandling av meddelandet avslutas med en omröstning vid vilken det för godkännande av regeringens program och sammansättning krävs mer än hälften av de avgivna rösterna.

Närmare bestämmelser om bland annat tidsgränser för regeringsbildningen kan intas i lagtingets arbetsordning.

26 §

Ministrarnas bindningar

En medlem av landskapsregeringen får inte sköta en offentlig tjänst eller sådant annat uppdrag som kan inverka menligt på uppdraget som medlem i landskapsregeringen eller som kan äventyra förtroendet för lantrådets eller ministrarnas verksamhet.

Lantrådet och varje minister ska utan dröjsmål efter utnämningen ge en för lagtinget avsedd redogörelse för bindningar som kan ha betydelse vid bedömningen av verksamheten som medlem av landskapsregeringen såsom näringsverksamhet, ägande i företag, betydande förmögenhet eller skuld samt för sådana uppdrag och andra bindningar vid sidan av lantrådets eller ministrarnas tjänsteåligganden. Närmare bestämmelser kan intas i lagtingets arbetsordning.

27 §

Avsked för lantrådet, vicelantrådet och ministrarna

Lagtinget beviljar på begäran lantrådet avsked varefter ett nytt lantråd ska utses enligt 24 och 25 §§. Ett nytt lantråd ska också utses om lantrådet avlidit eller blivit varaktigt förhindrad att handha sitt uppdrag. Lagtingets talman beviljar på begäran vicelantrådet eller en minister avsked. Talmannen kan också bevilja vicelantrådet eller en minister avsked på initiativ av lantrådet.

Talmannen ska även utan begäran bevilja medlemmarna av landskapsregeringen avsked, om lantrådet inte längre har lagtingets förtroende eller om lantrådet av andra skäl avgår.

Landskapsregeringens medlemmar ska handha sina uppdrag till dess nya medlemmar utsetts. Om en medlem i landskapsregeringen väljs till lagtingets talman ska medlemmen dock anses ha avgått från sitt uppdrag den dag han eller hon valdes till talman.

5 kap. Ärenden i lagtinget

28 §

Hur ärenden tas upp till behandling i lagtinget

Ett ärende tas upp i lagtinget genom att

- 1) landshövdingen i enlighet med självstyrelselagen överlämnar en framställning eller ett meddelande från republiken president
  - 2) landskapsregeringen överlämnar
    - a) ett lagförslag eller ett kompletterande lagförslag,
    - b) ett budgetförslag,
    - c) ett meddelande,
    - d) en berättelse,
    - d) en redogörelse eller
    - e) en årsredovisning i enlighet med 25 § landskapslagen (1971:42) om Ålands landskapsregering
  - 3) lantrådet eller landshövdingen överlämnar ett meddelande
  - 4) talmanskonferensen överlämnar ett lagförslag som rör
    - a) lagtingets organisation eller arbete eller
    - b) Ålands delegation i Nordiska rådets organisation eller arbete,
  - 5) en lagtingsledamot väcker en motion eller
  - 6) på något annat sätt som anges i lagtingets arbetsordning.
- Lagtingsledamöterna har rätt att väcka
- 1) lagmotioner, som innehåller förslag om stiftande av en landskapslag eller laginitiativ till riksdagen,
  - 2) anslutningsmotioner som innehåller förslag om stiftande av en landskapslag eller laginitiativ till riksdagen och som väcks senast den fjärde dagen efter att ett lagförslag eller förslag till laginitiativ till riksdagen antecknats för kännedom,
  - 3) budgetmotioner, som innehåller förslag till anslag eller något annat beslut som ska tas upp i budgeten eller i en tilläggsbudget, framställning om extra anslag eller finansinitiativ till riksdagen samt
  - 4) åtgärdsmotioner, som innehåller förslag om att lagberedning ska inledas eller att någon annan åtgärd vidtas av riksdagen, landskapsregeringen, självstyrelsepolitiska nämnden eller talmanskonferensen.
- Ett ärende återtas på samma sätt som det väcks om inte annat bestäms i i denna lagtingsordning eller i lagtingets arbetsordning. I arbetsordningen finns närmare bestämmelser om lagtingets ärenden och behandlingen av dem. Bestämmelser om tidsgränser inom vilka motioner ska vara inlämnade kan utfärdas genom arbetsordningen.

29 §

Medborgarinitiativ

Minst 1.000 personer som har rösträtt i lagtingsval har enligt vad som bestäms genom lagtingets arbetsordning rätt att överlämna ett initiativ till lagtinget om att en landskapslag ska stiftas, ändras eller upphävas.

30 §

Folkomröstningar

Om folkomröstningar stadgas särskilt i en landskapslag.

31 §

Beredningen av ärenden

Landskapsregeringens lagförslag och budgetförslag, talmanskonferensens lagförslag, lagtingsledamöternas motioner samt medborgarinitiativ ska remitteras till ett utskott där det genomgår en beredning före den slutliga behandlingen i plenum.

En begäran från presidenten om lagtingets bifall till ikraftträdande av en internationell förpliktelse översänd av talmannen utan dröjsmål till landskapsregeringen för ett yttrande som ska föreligga innan ärendet remitteras till ett utskott om inte talmannen, om möjligt efter att ha hört talmanskonferensen, i ett enskilt ärende beslutat att ett yttrande inte är nödvändigt. Landskapsregeringen ska behandla ett sådant ärende i skyndsam ordning.

Bestämmelser om beredning av övriga ärenden finns i lagtingets arbetsordning.

32 §

Utskottens behandlingstväng

Utskotten ska avge betänkanden i de ärenden som har remitterats till dem och som inte har återkallats. Något betänkande behöver dock inte avges i ett ärende om ärendet inte hinner behandlas före utgången av valperioden.

33 §

Behandlingen i plenum

Förslag till en landskapslag eller lag, framställningar från republikens president samt förslag till lagtingets arbetsordning tas upp till två behandlingar i plenum. Detsamma gäller lagtingets utlåtande i enlighet med självstyrelselagens 12 § 2 mom.

I den första behandlingen av förslaget föredras och debatteras utskottets betänkande, varefter lagtinget fattar beslut om förslagets innehåll. I den andra behandlingen, som hålls tidigast andra dagen efter det att den första behandlingen har avslutats, beslutar lagtinget om förslaget ska godkännas eller förkastas.

Övriga ärenden tas upp till en enda behandling i plenum.

34 §

Beslut i plenum

Beslut i plenum fattas med flertalet av de avgivna rösterna, om inte något annat bestäms särskilt. Vid lika röstetal avgör talmannens röst utom vid val då lotten avgör. Närmare bestämmelser om röstningsförfarandet finns i lagtingets arbetsordning.

35 §

Kvalificerad majoritet

Lagtingets beslut om ändring eller upphävande av eller avvikelse från bestämmelserna i självstyrelselagen för Åland och i jordförvärvslagen för Åland skavid ärendets andra behandlingomfattas av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

Även i andra landskapslagar kan det bestämmas att ändring och upphävande av eller avvikelse från en landskapslag ska ske med i 1 mom. nämnd kvalificerad majoritet. En sådan landskapslag ska antas i samma ordning.

Om en landskapslag har antagits med kvalificerad majoritet ska detta framgå av lagen.

36 §

Misstroendeyrkande

I lagtingets arbetsordning finns närmare bestämmelser om yrkanden om att lagtinget ska förklara att lantrådet saknar lagtingets förtroende. För godkännande av ett yrkande om misstroende krävs minst 16 röster.

37 §

Spörsmål

Minst fem lagtingsledamöter kan framställa ett skriftligt spörsmål riktat till landskapsregeringen i ett ärende som faller inom landskapsregeringens behörighet. Spörsmålet ska besvaras på det sätt som närmare bestäms i lagtingets arbetsordning. Lagtinget kan efter avslutad diskussion fatta beslut om att uppmana landskapsregeringen att vidta åtgärder.

38 §

Frågor och debatter

En ledamot har rätt att i lagtinget ställa en skriftlig fråga till landskapsregeringen eller en medlem i landskapsregeringen i en angelägenhet inom landskapsregeringens behörighet. Dessutom har ledamöterna möjlighet att vid särskilda frågestunder ställa frågor till landskapsregeringen i angelägenheter inom landskapsregeringens behörighet.

Debatter om aktuella frågor kan ordnas i plenum på beslut av talmanskonferensen. En sådan debatt kan även ordnas som en allmänpolitisk debatt. Talmanskonferensen kan även besluta att en debatt ska hållas i vilken enbart en del av lagtingets ledamöter får delta. I en sådan debatt ska parti-grupperna behandlas lika.

Lagtinget fattar inte beslut med anledning av frågor och debatter.

Närmare bestämmelser om frågor, frågestunder och debatter finns i lagtingets arbetsordning.

39 §

Lantrådets förtroendefråga

Lantrådet har rätt att i samband med behandlingen av ett ärende skriftligen meddela lagtinget att ärendets avgörande på ett visst sätt innebär att lantrådet anser sig sakna lagtingets förtroende. Om ett sådant avgörande faller ska landskapsregeringen avgå.

40 §

Lantrådets och ministrarnas rätt att vara närvarande och delta i debatten

Medlemmarna i landskapsregeringen har rätt att vara närvarande och delta i debatten i plenum även om de inte är lagtingsledamöter.

41 §

Landshövdingens rätt att vara närvarande och att yttra sig

Landshövdingen har rätt att vara närvarande vid plenum och att yttra sig i frågor som berör Ålands förhållande till riket.

42 §

Fortsatt behandling av ärenden

Har behandlingen av ett ärende inte slutförts under ett arbetsår fortsätter den under följande arbetsår om inte lagtingsval har förrättats däremellan.

43 §

Godkännande av tjänstekollektivavtal

I arbetsordningen kan det intas bestämmelser om att ett utskott ges i uppdrag att följa landskapsregeringens förhandlingar om tjänstekollektivavtal för landskapets tjänsteinnehavare och till den del lagtingets godkännande är behövligt, godkänna avtalet. Ett sådant utskott kan underställa lagtinget sitt beslut i ärendet för fastställelse.

Närmare bestämmelser kan intas i lagtingets arbetsordning.

6 kap.**Information och offentlighet**

44 §

Lagtingets rätt att få information

Lagtinget har rätt att av landskapsregeringen, dess underlydande myndigheter och tjänstemän få de upplysningar som behövs för behandlingen av ett ärende. Den som saken gäller ska se till att utskott eller andra lagtingsorgan utan dröjsmål får handlingar och andra upplysningar som de behöver.

45 §

Lantrådets upplysningar

Lantrådet eller en minister som lantrådet utser kan ge lagtinget upplysningar i aktuella frågor. Lagtinget fattar inte beslut med anledning av upplysningar.

46 §

Offentligheten i lagtingets verksamhet

Lagtingets plenum är offentliga, om inte lagtinget av synnerligen vägande skäl beslutar något annat i ett enskilt ärende.

Utskottens sammanträden är inte offentliga om inte annat beslutas i lagtingets arbetsordning.

Lagtinget publicerar lagtingshandlingarna enligt vad som närmare bestäms i lagtingets arbetsordning.

47 §

Meddelande om fattade beslut

I lagtingets arbetsordning finns bestämmelser om meddelanden om de beslut som lagtinget har fattat.

7 kap.**Partigrupper**

48 §

Partigrupperna

Lagtingsledamöter kan komma överens om att samverka som en partigrupp i lagtinget.. Närmare bestämmelser om partigrupperna kan intas i arbetsordningen.

8 kap.**Finanserna**

49 §

Skatter och avgifter

Om sådan skatt som avses i 18 § 5 punkten självstyrelselagen för Åland bestäms genom en landskapslag, som ska innehålla bestämmelser om grunderna för skattskyldigheten och skattens storlek samt om de skattskyldigas rättsskydd.

Bestämmelser om avgifter samt om de allmänna grunderna för storleken av avgifter för åländska myndigheters prestationer, tjänster och övriga verksamheter ska utfärdas genom landskapslag.

50 §

Upplåning och säkerheter

Lån kan upptas endast med lagtingets samtycke. Av samtycket ska de nya lånens eller skuldens maximibelopp framgå.

Landskapsregeringen får bevilja borgen och garanti endast med lagtingets samtycke.

51 §

Budgeten

Lagtinget beslutar om Ålands budget för ett kalenderår i sänder (*finansår*). Landskapsregeringens förslag till en budget samt ett förslag till en landskapslag som ansluter sig till budgeten ska överlämnas till lagtinget vid en tidpunkt som anges i en landskapslag.

Om lagtinget inte har beslutat om budgeten före finansårets början ska landskapsregeringens förslag till budget gälla tills lagtinget fattat beslut om budgeten.

Budgeten publiceras i Ålands författningssamling.

52 §

Tilläggsbudget

Om det finns behov av att ändra landskapets budget ska landskapsregeringen överlämna ett förslag till tilläggsbudget till lagtinget.

53 §

Budgetens innehåll

I landskapsbudgeten ingår de årliga inkomsterna och anslag för de årliga utgifterna. Vidare anges ändamålen för anslagen och övriga budgetmotiveringar. Bestämmelser om att budgeten får innehålla inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan inkomster och utgifter som står i direkt samband med varandra, kan intas i en landskapslag.

Anslagen i budgeten ska täckas av inkomstposterna. Vid anslagstäckningen kan på det sätt som anges genom en landskapslag, beaktas de överskott eller underskott som framgår av landskapets bokslut.

Sådana inkomstposter och anslag som motsvarar inkomster och utgifter som har samband med varandra kan, på det sätt som anges genom en landskapslag, tas in i budgeten för flera finansår.

54 §

Affärsverk

Bestämmelser om de allmänna grunderna för affärsverks verksamhet och ekonomi utfärdas genom en landskapslag. Inkomstposter och anslag som gäller affärsverken tas in i landskapets budget endast till den del så anges genom en landskapslag. I samband med behandlingen av budgeten godkänner lagtinget de centrala målen för affärsverkens tjänster och övriga mål för verksamheten.

55 §

Övriga sammanslutningar där landskapsregeringen har ett avgörande inflytande

I samband med behandlingen av budgeten godkänner lagtinget de centrala målen för tjänster som ges av andra sammanslutningar än affärsverk där landskapsregeringen har ett avgörande inflytande samt övriga mål för sådana sammanslutningars verksamhet.

Bestämmelser om behörigheten och förfarandet när landskapets delägar rätt utövas i bolag där landskapsregeringen har avgörande inflytande kan utfärdas genom en landskapslag. Likaså kan det genom en landskapslag bestämmas om när lagtingets samtycke krävs för landskapets förvärv av inflytande i bolag eller för avstående från sådant inflytande.

56 §

Anslag i budgeten

Anslag tas upp i budgeten som fasta anslag, förslagsanslag eller reservationsanslag.

Förslagsanslag får överskridas och reservationsanslag överförs till ett senare finansår enligt vad som bestäms genom en landskapslag. Fasta anslag och reservationsanslag får inte överskridas och fasta anslag får inte överföras, om detta inte har tillåtits genom en landskapslag.

Ett anslag får inte flyttas från ett ställe i budgeten till ett annat, om inte detta tillåts i budgeten. Genom en landskapslag kan dock tillåtas att ett anslag överförs till ett annat ställe som har nära samband med dess ändamål.

I budgeten kan beviljas en till beloppet och ändamålet avgränsad fullmakt att under finansåret ingå förbindelse om utgifter för vilka anslag tas in i budgetarna för de följande finansåren i enlighet med vad som närmare stadgas i en landskapslag.

57 §

Fonder

Om det är nödvändigt för skötseln av en bestående uppgift kan lagtinget bestämma att en fond ska inrättas utanför landskapets budget genom en landskapslag.

För att ett förslag till en landskapslag om inrättande av en fond utanför budgeten eller om väsentlig utvidgning av en sådan fond eller dess ändamål ska godkännas krävs i lagtinget minst två tredjedelars majoritet av de avgivna rösterna.

58 §

Övervakning och revision av finanserna

Lagtinget övervakar landets finanser och hur budgeten iakttas. Närmare bestämmelser om revisionen utfärdas genom en landskapslag.

59 §

Ålands egendom

Fast egendom som tillhör landskapet kan överlåtas endast med lagtingets samtycke i enlighet med vad som stadgas närmare i en landskapslag.

9 kap.

Internationella förhållanden

60 §

Behörighet i internationella frågor

Lagtinget ger i enlighet med självstyrelselagen sitt bifall till ikraftträdandet av internationella avtal.

Landskapsregeringen svarar i enlighet med självstyrelselagen för medverkan i förhandlingar om internationella förpliktelser samt i beredning av beslut som fattas i Europeiska unionen. Landskapsregeringen beslutar om åtgärder som hänför sig till dem, om inte beslutet kräver godkännande av lagtinget.

Lagtinget deltar i beredningen av beslut som fattas i Europeiska unionen enligt vad som sägs i denna lagtingsordning.

61 §

Lagtingets deltagande i beredningen av ärenden som gäller Europeiska unionen

Lagtinget behandlar förslag till sådana rättsakter, fördrag eller andra åtgärder om vilka beslut fattas inom Europeiska unionen och som annars enligt självstyrelselagen skulle falla inom lagtingets behörighet.

Landskapsregeringen ska utan dröjsmål informera lagtinget om sin syn på förslag till rättsakter, fördrag eller andra ärenden som bereds inom Europeiska unionens institutioner då förslaget är av intresse för Åland. Landskapsregeringen ska sedan den fått kännedom om ett sådant förslag utan dröjsmål sända förslaget till lagtinget genom en skrivelse så att lagtinget kan ta ställning till det. Förslaget behandlas i självstyrelsepolitiska nämnden och vanligen i ett eller flera andra utskott som ger utlåtande till självstyrelsepolitiska nämnden. Självstyrelsepolitiska nämnden kan vid behov ge ett yttrande om förslaget till landskapsregeringen. Talmanskonferensen kan besluta att ett sådant ärende också skall tas upp till debatt i plenum, varvid lagtinget dock inte fattar beslut i saken.

Landskapsregeringen ska ge självstyrelsepolitiska nämnden information om ärendets behandling i statsrådet samt i mån av möjlighet om behandlingen i Europeiska unionen.

Självstyrelsepolitiska nämnden kan ge landskapsregeringen ett utlåtande med anledning av en utredning eller information som avses i denna paragraf.

62 §

Lagtingets rätt att få information i internationella frågor

Självstyrelsepolitiska nämnden och lagtingets behöriga utskott ska på begäran och även annars vid behov få en utredning av landskapsregeringen om frågor som gäller de framställningar som landskapsregeringen i enlighet med självstyrelselagen gjort hos en behörig myndighet i fråga om förhandlingar om fördrag och andra internationella förpliktelser. Detsamma gäller om förhandlingar angående fördrag och andra internationella förpliktelser i fråga om angelägenheter som faller inom landskapets behörighet och där landskapsregeringen enligt självstyrelselagen ska få underrättelse om eller tillfälle att delta i förhandlingar.

Självstyrelsepolitiska nämnden och utskotten kan ge landskapsregeringen ett utlåtande med anledning av en utredning eller information som avses ovan.

Om landskapsregeringens yttranden över presidentens begäran om lagtingets bifall till ikraftträdande av en internationell förpliktelse stadgas i 31 §.

63 §

Lagtingets deltagande parlamentens subsidiaritetskontroll

Bestämmelser om lagtingets ståndpunkt huruvida ett utkast till en europeisk lagstiftningsakt är förenligt med subsidiaritetsprincipen finns i lagtingets arbetsordning.

64 §

Sekretess

Medlemmarna i självstyrelsepolitiska nämnden eller i ett utskott som deltar i behandlingen av ärenden som gäller Europeiska unionen ska iaktta den sekretess som är påkallad av att rikslagstiftningen gäller för sekretess och handlingars offentlighet i frågor som avses i 9a kap. självstyrelselagen.

I fråga om sekretess för andra än i 1 mom. avsedda ärenden gäller vad utskottet i varje enskilt fall efter att ha hört landskapsregeringen beslutar.

**10 kap.
Närmare bestämmelser om lagtinget**

65 §

Lagtingets arbetsordning samt reglementen och instruktioner

Närmare bestämmelser om förfarandet i lagtinget samt om lagtingets organ och lagtingsarbetet utfärdas i lagtingets arbetsordning. Arbetsordningen ska godkännas i plenum i den ordning som gäller för behandling av förslag till landskapslagar samt publiceras i Ålands författningssamling.

Lagtinget kan innan lagtingsordningen trätt i kraft på förslag av talmanskonferensen och i den ordning som föreskrivs i 1 mom. godkänna en ny arbetsordning. Arbetsordningen kan dock inte träda i kraft innan lagtingsordningen träder i kraft.

Lagtinget kan utfärda reglementen för lagtingets interna förvaltning, för val som lagtinget förrättar och för annan detaljerad reglering av lagtingsarbetet. Dessutom kan lagtinget anta instruktioner för de organ som det utser.

**11 kap.
Ikraftträdande**

66 §

Denna lagtingsordning träder i kraft den 1 november 2011.

Genom denna lagtingsordning upphävs lagtingsordningen den 2 februari 1972 för landskapet Åland (1972:11) jämte ändringar.

Denna lagtingsordning kan inte ändras eller upphävas och inte heller får avvikelser därifrån göras på annat sätt än som anges i 35§.

Mariehamn den 23 mars 2011

Gunnar Jansson

Harry Jansson

Barbro Sundback

Johan Ehn